

HJM

HAYKA

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Rəyasət Heyətinin orqanı

Орган Президиума Национальной академии наук Азербайджана

№ 8 (1362)

Cümə, 24 fevral 2023-cü il

Qəzet 1984-cü ildən nəşr olunur

Qüvvət elmdədir...

Nizami Gəncəvi

Azərbaycan Avropa İttifaqının etibarlı tərəfdasıdır

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 59-cu Münxen Təhlükəsizlik Konfransında iştirak etmək üçün Almaniya Federativ Respublikasında səfərdə olub.

Fevralın 17-də dövlətimizin başçısı Münxende Almanıyanın Şərqi Biznes Assosiasiyanının baş icraçı direktoru Mixael Harms ilə görüşüb.

Prezident İlham Əliyev Almaniya şirkətlərinin Azərbaycanda fəaliyyəti üçün yaxşı şəraitin yaradıldığını, alman şirkətləri ilə uğurlu təcrübəmiz olduğunu, ölkələrimiz arasında sənaye, ticarət və iqtisadiyyatın müxtəlif sahələri üzrə əməkdaşlıq əlaqələrinin mövcudluğunu qeyd edib.

Dövlətimizin başçısı öten il Azərbaycanla Almaniya arasında ticarət dövriyyəsinin genişlənməsini yüksək qiymətləndirib, qarşılıqlı ixracın artmasını müsbət amil kimi deyərləndirib. Azərbaycanın Avropa İttifaqının etibarlı tərəfdası olduğunu və Avropa İttifaqı ilə ölkəmiz arasında sənaye, ticarət və iqtisadiyyatın müxtəlif sahələri üzrə əməkdaşlıq əlaqələrinin mövcudluğunu qeyd edib.

Prezident İlham Əliyev, həmçinin Azərbaycanda bərpəolunan enerjinin inkişafı məqsədile həyata keçirilən layihələri, Avropa İttifaqı ilə ölkəmiz arasında enerji sahəsində tərəfdəşlığı qeyd edib, Avropa Komissiyasının Prezidenti xanım Ursula Fon der Lyayenin iştirakı ilə öten il Azərbaycan ilə Avropa İttifaqı arasında enerji sahəsində imzalanmış strateji sənədin əhəmiyyətini bildirib.

Ötraflı məlumatə göre minnətdarlığını bildirən Mixael Harms Almaniya şirkətlərinin Azərbaycanda məmənliyətlə fəaliyyət göstərdiyini vurğulayıb, Azərbaycanın alman şirkətlərinin birbaşa investisiyaları üçün cəlbəcili məkan olduğunu, ölkəmizin nəqliyyat-logistika imkanlarının daha da genişlənməsini alman şirkətləri üçün əlavə cəlbəciliyə yaradığını deyib. O, alman şirkətləri ilə ölkəlikdə məmənliyətlə Azərbaycana sefer etmək niyyətində olduğunu diqqətə çatdırıb.

Həmin gün Prezident İlham Əliyev Münxen Təhlükəsizlik Konfransı çərçivəsində "Boru arzuları: Gələcəyə uyğun enerji təhlükəsizliyi" mövzusunda tədbirdə iştirak edib.

Ölkəmizin Avropanın enerji təhlükəsizliyinə verdiyi töhfədən danışan dövlətimizin başçısı bildirib ki, öten il Azərbaycanın qaz təchizatının artırılması qisamüddətli perspektivde Avropanın enerji təhlükəsizliyinə verilən töhfə idi. Orta və uzunmüddətli perspektivdəki hədəf isə Azərbaycan tərəfindən irəli sürülen Cənub Qaz Dəhlizini genişləndirilməsidir.

Tədbirdə digər çıxış edənlər Azərbaycanın öten dövrə, xüsusilə keçən il Avropanın enerji təhlükəsizliyinə verdiyi töhfəni xüsusi vurğulayıblar, Azərbaycanla bu sahədə əməkdaşlığı yüksək qiymətləndiriblər.

Münxende Prezident İlham Əliyevin Avropa İttifaqı Şurasının Prezidenti Şarl Mişel ilə de görüşüb.

Görüşdə Azərbaycanla Ermənistan arasında münasibətlərin normallaşdırılması, sülh müqaviləsi üzrə danışıcılar və Brüssel sülh prosesi ətrafında müzakirələr aparılıb.

Həmin gün Prezident İlham Əliyev Avropa Rəvvinləri Konfransının prezidenti Pinhas Qoldşmit ilə görüşüb. Dövlətimizin başçısı tarixən yəhudi icmasının Azərbaycanda dostluq, mərhəbənlilik və qarşılıqlı anlaşılma mühitində yaşadığını, dini ibadətlərini sərbəst yerinə yetirdiyini, si-naqoqların fealiyyəti üçün şəraitin yaradıldığını qeyd edib.

Avropa Rəvvinləri Konfransının prezidenti Pinhas Qoldşmit 1997-ci ildə Azərbaycana sefərini və Ulu Önder Heydər Əliyev ilə görüşünü məmənluqla xatrılayıb, Ümummilli Liderlər görüşünən onda zəngin təssürat yaradığını qeyd edib. O, Azərbaycanın yəhudi icmasının fealiyyətini möhkəm təməllər üzərində davam etdiridiyi vurğulayıb, onlara yaradılan şəraitə, göstərilən diqqət və qayğıya görə dövlətimizin başçısına minnətdarlığını bildirib.

Prezident İlham Əliyevin fevralın 17-de Münxende İsrail Dövlətinin müdafiə naziri Yoav Qallant ilə görüşü olub.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycanla İsrail arasında münasibətlərin dostluq və tərəfdəşlik xarakteri daşıdığını, müxtəlif sahələrdə, o cümlədən müdafiə və hərbi-texniki sahədə əməkdaşlığın inkişaf etdiyini bildirib.

Nazir Yoav Qallant Azərbaycanla İsrail arasındakı əlaqələrin inkişafından məmənluğunu bildirib, vaxtılıq Azərbaycana səfər etmesini xatırlayıb, Quba şəhərində yəhudi icmasının yaşaması üçün yaradılmış şəraitin onda böyük təessürat yaradığını deyib.

Növbəti gün Prezident İlham Əliyevin İraq Kürdüstan Regionunun başçısı Nəcirvan Bərzəni, İtalyanın "Leonardo" şirkətinin baş icraçı direktoru Alessandro Profumo və Avropa İnnovasiya Bankının (EIB) prezidenti Verner Hoyer ilə görüşürlər olub.

Görüşlərdə nümayəndə heyətləri səviyyəsində təməslərin davam etdirilməsi və qarşılıqlı məraqlı doğuran birgə layihələrin müəyyənləşdirilməsi ilə bağlı müzakirələr olub.

Fevralın 18-de Münxendə Prezident İlham Əliyevin Amerika Birleşmiş Ştatlarının Dövlət katibi Antoni Blinken və Ermənistan Respublikasının baş naziri Nikol Paşinyan ilə birgə, eləcə de ATƏT-in Baş katibi xanım Helqa Maria Əmid ilə tekbətək görüşü olub.

Prezident İlham Əliyev Amerika Birleşmiş Ştatlarının Dövlət katibi Antoni Blinken və Ermənistan Respublikasının baş naziri Nikol Paşinyan ilə birgə görüşdən sonra televiziya kanallarına müsahibə verib.

Prezident İlham Əliyev konstruktiv keçən görüşdə bir çox məsələnin, esas məsələ kimi Laçın-Xankendi yolundaki vəziyyətin müzakirə olunduğunu deyib: "Mən bir daha Azərbaycanın mövqeyini bildirdim ki, hər hansı bir blokada səhəb gəde bilməz. Dekabrın 12-dən bu

güne qədər 2500-dən çox yük maşını və Qırızızi Xaç Komitesinin maşınlarını keçmişdir və əgər blokada var idisə, bu maşınlar necə keçə bilərdi? Yəni, bu, Azərbaycana qarşı əsəssiz bir ittihamdır, biz bunu rədd edirik və deyə bilərem ki, keçirdiyim bütün görüşlərdə bu mövqə anlaysıla qarşılanır. O cümlədən Avropa İttifaqı bizim mövqeyimizi anlaysı. Biz haqlı olaraq tələb edirik ki, yataqlarımızın qanunsuz istismarı dayandırılsın və buna nail olunmayaq qədər əminəm ki, bizim ictimai feallarımız öz şərəfli missiya-sından əl çəkməyəcəklər. Bu gün de bunu çatdırmağa çalışdım. Eyni zamanda bildirdim ki,

yaxşı olar, Ermənistan və Azərbaycan ikitərəfi qaydada nəzəret-buraxılış məntəqələrini Ermənistan-Azərbaycan sərhədində yaratsınlar. Biz bu təklifi vermişik, bu gün rəsmən vermişik. Daha əvvəl bu təklif qeyri-rəsmi kanallar vasitəsilə çatdırılmışdır. Ermənistan tərəfindən hər hansı mövqə səsləndirilmədi. Yəqin ki, onlara bir qədər vaxt lazımdır bunu müzakirə etmək üçün".

Dövlətimizin başçısı jurnalistlərin digər suallarını da cavablandırıb.

Həmin gün Münxen Təhlükəsizlik Konfransı çərçivəsində "Dağları aşmaq" Cənubi Qafqazda təhlükəsizliyin qurulması" mövzusunda plenar işləs keçirilib.

Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva tədbirdə iştirak ediblər.

Dövlətimizin başçısı çıxışında bildirib ki, Azərbaycan və Ermənistan uzun müddət çəkmiş toqquşmadan əzaqlaşmanın nümayiş etdirələr, qarşılıqlı ədəvət və düşmənçiliyə son qoymalıdır. Hazırda biz Ermənistan ilə Azərbaycan arasında sülh sazişi üzərində çalışırıq. Ümid edirik ki, biz bu işi gec yox, tezlikle təmamlayacaq. Düşünürəm ki, bu, ciddi tarixi fikir ayrılığına malik olan ölkələrin bir araya gelməsi və düşmənçilik sahifəsinin bağlanmasına yaxşı nümunə ola bilər.

Prezident İlham Əliyev çıxışında Azərbaycanla Ermənistan arasında münasibətlərin normallaşdırılmasına yönəlmış platformaları ehemməyətli addım kimi qiymətləndirib. Prezidenti İlham Əliyev iclasdan sonra Azərbaycan televiziya kanallarına müsahibə verib.

Dövlətimizin başçısı bildirib ki, Azərbaycanın mövqeyi birmənalı və açıqdır: "Mən bunu qapalı görüşlərdə ifadə edirəm, rəsmi açıqlamalarında da. Bu gün Dövlət katibi Blinkenin təşəbbüsü ilə keçirilmiş tədbirdə ifadə etmişəm, biz haqqın, ədaletin tərəfdarıyız. Daxili işlərimizə kənar qüvvələrin qarışmasına heç vaxt imkan verməmişik və imkan verməyəcəyik. Qarabağ Azərbaycandır! Bunu mən mühabibədən əvvəl demişəm. Bu gün bunu təkcə mən yox, bütün dünya nəinki deyir və görür".

"Heydər Əliyev İli" çərçivəsində AMEA-nın Tədbirlər planının icra vəziyyəti və qarşıda duran vəzifələrə həsr olunmuş müşavirə

Milli Elmlər Akademiyasında AMEA-nın prezidenti, akademik Isa Həbibbəylinin sədrliyi ilə "Heydər Əliyev İli" çərçivəsində bu elmi qurumun Tədbirlər planının icra vəziyyəti və qarşıda duran vəzifələrə həsr olunmuş müşavirə keçirilib.

"Heydər Əliyev İli" haqqında ölkə başçısının Sərencamından irəli gələrək AMEA Rəyasət Heyətinin iclaslarında müzakirələrin aparıldığı və Akademiyanın Tədbirlər planının təsdiq olunduğunu diqqətə çatdırıban akademik Isa Həbibbəyli bildirib ki, Tədbirlər planı respublika və Akademiya miqyasında olmaqla, iki istiqamətdə icra olunur. Yanvarın 10-da AMEA və "Azərbaycan" qəzətinin birgə təşkilatçılığı ilə "Heydər Əliyev dövlətçilik idealları və müasir dövr" mövzusunda keçirilən elmi konfransla Akademiyada "Heydər Əliyev İli" tədbirlərinə start verildiyini deyən akademik Isa Həbibbəyli iki aya yaxın müddədə elmi-tədqiqat institutlarında AMEA-nın Tədbirlər planının icrasının uğurla davam etdirildiyini qeyd edib.

"Heydər Əliyev İli" çərçivəsində AMEA-nın respublika miqyaslı tədbirləri sırasında "Heydər Əliyev və Azərbaycançılıq konsepsiysi",

"Heydər Əliyev və Azərbaycanın neft strategiyası" və Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi və Türkiye Cumhuriyyətinin 100 illiyinə həsr edilmiş Azərbaycan və Türkiye alimlərinin iştirakı ilə "Bir millet - iki dövlət" mövzusunda elmi konfransların keçiriləcəyini və "Ümummilli Lider Heydər Əliyev və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası" sənədli filminin hazırlanacağını diqqətə çatdırıb.

AMEA rəhbəri, həmcinin İl ərzində "Qırımızı kitab"ın Heydər Əliyevin

100 illik yubileyinə həsr edilmiş III nəşrinin, "Ümummilli Lider Heydər Əliyev və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası", "Heydər Əliyev: şəxsiyyətin və fealiyyətin miqyası", "Təsviri sənətdə Heydər Əliyev obrazı" (ingiliscə dilində), "Heydər Əliyev və İlham Əliyev: sabitlik, qüdrətli dövlət və qələbənin fəlsəfəsi" monografiyalarının, Heydər Əliyevin Azərbaycan ədəbiyyatı ilə bağlı Fərman və sərencamlarından ibarət kitabın, "Azərbaycan alimlərinin Heydər Əliyevlə bağlı xatirələri" kitabi-

nın çap olunacağını və "Heydər Əliyev haqqında görkəmli siyasetçilərin və dövlət xadimlərinin xatirələri" elektron nəşrinin hazırlanacağını bildirib və bu istiqamətdə həyata keçirilecek tədbirləri müşavirə iştirakçılarının diqqətine çatdırıb.

Akademiya miqyasında keçiriləcək elmi konfransların mövzularını və monoqrafiyalarının istiqamətlərini nəzərə çatdırıban AMEA rəhbəri "Heydər Əliyev Ensiklopediyası"nın nəşrinin xüsusi əhəmiyyət daşıdığını vurğulayıb və qısa müd-

dətde "Azərbaycan Milli Ensiklopediyası" Elmi Mərkəzinin əməkdaşlarından ibarət işçi qrup tərafından müvafiq sözlüyün hazırlanıb təqdim edildiyini bildirib.

Sonra elmi müəssisə və təşkilatların baş direktorları və çapçı nəzərdə tutulan kitabların müəllifləri görülen işlər barədə ətraflı hesabat veriblər. Mövzu ətrafında geniş müzakirələr aparılıb. Müzakirələrdə akademiklər İradə Hüseynova, Gövhər Baxşəliyeva, Teymur Kərimli, Muxtar İmanov, AMEA-nın müxbir üzvləri Ərtegin Salamzadə, Musa Qasımlı, Qurban Yetirmişli, professorlar Karim Şükürov, Abbas Seyidov, Nadir Məmmədli, Məmməd Əliyev, Asif Rüstəmli, tarix elmləri doktorları Eynulla Medətli, Ədalət Qasımov, fəlsəfə elmləri doktoru Füzuli Qurbanov, tarix üzrə fəlsəfə doktoru İlqar Niftəliyev və başqaları çıxış edərək təklif və mülahizələrini səsləndiriblər.

Ümummilli Liderin ırsinin daha dərindən öyrənilməsi məqsədilə AMEA-nın elmi potensialının sefərber edildiyini vurğulayan akademik Isa Həbibbəyli ilin sonunda Rəyasət Heyətinin xüsusi iclası ilə Akademiyanın "Heydər Əliyev İli" tədbirlərinə yekun vurulacağını diqqətə çatdırıb, elmi müəssisə və təşkilatların rehbərlərinə və işçi qruplarına müvafiq tapşırıq və tövsiyələrini verib.

Azərbaycan dilinin İKT problemləri, İKT-nin Azərbaycan dili problemləri

AR Elm və Təhsil Nazirliyinin İnformasiya Texnologiyaları Institutunda Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 100 illik yubileyinə və Beynəlxalq Ana Dili Günü həsr olunmuş "Azərbaycan dilinin İKT problemləri, İKT-nin Azərbaycan dili problemləri" adlı respublika elmi-praktiki konfransı keçirilib.

AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İstitutu, Nəsimi adına Dilçilik İstitutu, eləcə də Elm və Təhsil Nazirliyinin İnformasiya Texnologiyaları İstitutu və idarəetmə Sistemləri İstitutunun birgə təşkilatçılığı ilə keçirilən tədbirin açılış mərasimində AMEA-nın müvafiq elmi müəssisələri və bir sıra dövlət qurumlarından olan nümayəndələr, dilçi alımlar, yazıçılar və KIV nümayəndələr istirak ediblər.

Tədbirdə əvvəlcə qardaş ölkə Türkiyədə baş vermiş dəhşətli zəlzələ zamanı həyatını itirənlərin xatirəsi bir dəqiqəlik sükütlə yad edilib.

Konfransı AMEA-nın prezidenti, akademik Isa Həbibbəyli açaraq Beynəlxalq Ana Dili Günü nün tarixindən danişib. Bildirib ki, 1999-cu ilin noyabrında Bangladeş səfirinin təşəbbüsü ilə UNESCO tərəfindən fevralın 21-i Beynəlxalq Ana Dili Günü elan edilib. Akademik Isa Həbibbəyli dünyadanın en zəngin dillerindən biri hesab edilən Azərbaycan dilinin xalqımızın bütün milli varlığını müyyən eden başlıca amillərdən olduğunu vurğulayıb. AMEA rəhbəri doğma dilimizin inkişafını, onun təhlili və yad təsirlərdən qorunması istiqamətində Azərbaycan dövlətinin dil siyasetindən, həyata keçirilən Dövlət proqramlarından, layihə və tədbirlərdən söz açıb.

Akademik Azərbaycan diline dövlət dili statusunun verilməsinin Ümummilli Lider Heydər Əliyevin xalqımız qarşısında en böyük tarixi xidmətlərindən biri olduğunu bildirib. AMEA-nın prezidenti bu gün Azərbaycan dilinin herətəfli inkişafı, dövlət dilinə çevriləməsi, diplomatiya aləmine yol açması, dünyadanın en mətəbər tribunalarından eşidilməsinin Ulu Öndər Heydər Əli-

yev tərefindən əsası qoyulan dil siyaseti ilə bağlı olduğunu və bu siyasetin Prezident İlham Əliyev tərefindən uğurla davam etdirildiyini diqqətə çatdırıb.

Akademik Isa Həbibbəyli qeyd edib ki, hazırda AMEA-da Azərbaycan dilinin saflığının qorunması, dilin imkanlarının elmi esaslarla şəhər edilməsi istiqamətində genişmiyəsli İslahətlər aparılmışdır. AMEA rəhbəri bugünkü konfransın dilin milli korpusunun yaradılması zərurətinin geniş ictimaiyyətə çatdırılmasında, dilimizin dünya dilərinin milli korpusları sistemində yerləşdirilməsi, Azərbaycan dilinin müasir dövrəki vəziyyəti ilə bağlı geniş müzakirələrin aparılması baxımından əhəmiyyətini qeyd edib.

Sonra çıxış edən Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədri, Xalq yazıçısı Anar Öləkəmzədə Azərbaycan dilinin dövlət dil kimi resmi status qazanmasında və tətbiqində Ümummilli Lider Heydər Əliyevin evəzsiz xidmətlərini qeyd edərək, Ulu Önderin Azərbaycan dilinin inkişafına hər zaman xüsusi diqqət göstərdiyini vurğulayıb.

O, dilimizin orijinallığının qorunub-saxlanılması, inkişaf etdirilməsi və nüfuzun yüksəldilməsinin dövlətin dil siyasetinin əsasını təşkil etdiyini diqqətə çatdırıb.

Millet vəkili, Xalq şairi Sabir Rüstəmxanlı müasir dövrə İKT-nin sürətli inkişafı ilə Azərbaycan diline sel kimi daxil olan yeni xarici sözlerin dilimiz üçün yaratdığı təhlükələrdən bəhs edərək bu kimi problemlərin həlli ilə bağlı kompleks tədbirlərin görülməsinin vacibliyini vurğulayıb, müvafiq sahə alımlarını bu prosesdə feal iştirak etməyə çağırıb.

Elm və təhsil nazirinin müşaviri Nicat Məmmədli öz çıxışında dil və təfəkkür münasibətləri ilə bağlı apardığı tədqiqatların neticələrindən bəhs edib, eyni zamanda İKT və dil məsələlərinə dair bezi konseptual yanaşmaları diqqətə çatdırıb. O, müasir dövrə texnologiyaların dil inkişafına təsiri, yaxın gələcəkdə maşın dillerindən geniş istifadə nəticəsində yaranan biləcək problem-

lər və təhlükələrdən danişib. Azərbaycan dilinin milli korpusunun yaradılmasının bugünkü tədbirin qarşısında duran konseptual məsələlərdən biri olduğunu söyləyib.

İdarəetmə Sistemləri İstitutunun baş direktoru, akademik Əli Abbasov Azərbaycan dilinin milli korpusunun yaradılmasının müasir dövrə zərurətə çevrildiyini, bu istiqamətdə elmi müəssisələrin səyələrini birləşdirək tədbirlər görməsinin vacibliyini vurğulayıb. O, həmcinin türkəlli ölkələrin rəqəmsal dil korpusunun hər dilin öz xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla yaradılmasının da mühüm məsələlərdən olduğunu qeyd edib.

AMEA-nın Nəsimi adına Dilçilik İstitutunun baş direktoru, filologiya elmləri doktoru, professor Nadir Məmmədli Dilçilik İstitutu ilə İnformasiya Texnologiyaları İstitutu arasında elmi əməkdaşlıq münasibətlərinin uğurla davam etdirildiyini nəzərə çatdırıb.

ADA Universitetinin Data Analitika Araşdırma Mərkəzinin direktoru, texnika üzrə fəlsəfe doktoru Abzətdin Adamov Azərbaycan dilinin milli korpusunun yaradılmasını şərtləndirən amillərdən danişib, eyni zamanda bəzi ölkələrin bu istiqamətdə təcrübələrindən bəhs edib. Azərbaycan dilinin milli korpusunun və modelinin qurulması ilə bağlı görülən işlər haqqında da məlumat verib.

Daha sonra AMEA-nın vitse-prezidenti, İnformasiya Texnologiyaları İstitutunun baş direktoru, akademik Rasim Rəliquliyev çıxış edərək konfransın ölkəmizde Azərbaycan dilini və İKT problemlərinə həsr olunmuş ilk konfrans olduğunu vurğulayıb. Hazırda rəqəmsal transformasiyaların bütün sahələrde baş verdiyini qeyd edən akademik R. Rəliquliyev yeni İKT vasitələri tətbiq olunmaqla virtual realillərin yaradığını qeyd edib, Azərbaycan dilinin bu proseslərə uyğunlaşdırılmasının əhəmiyyətindən danışib.

AMEA-nın vitse-prezidenti konfransın keçirilməsində əsas məqsədin bu sahədə tədqiqatların monitorinqini aparmaq, əldə olunmuş nailiyyət-

lərle tanış olmaq, multidissiplinar elm sahələri arasında əməkdaşlıq üçün zəmin hazırlamaq, bu sahədə kadr hazırlığına diqqət ayırmak, problemləri dinləmək və müzakirə etmək, təşəbbüsler irəli sürmək və s. olduğunu qeyd edib.

Azərbaycan dilinin İKT problemlərindən bəhs edən akademik R. Rəliquliyev hazırda Azərbaycan dilinin müxtəlif aspektlərinə aid olan rəqəmsal resursların e-dövlət mühitine integrasiya olunmadığını bildirib, Azərbaycan dil üçün milli, korporativ və fərdi dil korpuslarının işlənilməsinin əhəmiyyətindən söz açıb. Alim, həmcinin İKT-nin tətbiqi ilə Azərbaycan dilinin tədrisi və qiyamətləndirilməsi üçün yeni mexanizmlərin işlənilməsinin zəruri məsələlərdən olduğunu qeyd edib.

İKT-nin Azərbaycan dilini problemlərindən bəhs edən akademik R. Rəliquliyev hazırda Azərbaycan dilinin müxtəlif aspektlərinə aid olan rəqəmsal resursların e-dövlət mühitine integrasiya olunmadığını bildirib, Azərbaycan dil üçün milli, korporativ və fərdi dil korpuslarının işlənilməsinin əhəmiyyətindən söz açıb. Alim, həmcinin İKT-nin tətbiqi ilə Azərbaycan dilinin tədrisi və qiyamətləndirilməsi üçün yeni mexanizmlərin işlənilməsinin zəruri məsələlərdən olduğunu qeyd edib.

Tədbirdə, həmcinin 298 nömrəli tam orta məktəbin şagirdləri tərəfindən ədəbi-bədii program nümayiş etdirilib.

Sonra konfrans öz işini seksiya iclasları ile davam etdirib. İclaslarda "Azərbaycan dilində xülasələşdirme problemləri və onların həlli yolları", "İnformasiya cəmiyyəti şəraitində Azərbaycan dilində gedən transformasiyalar", "Azərbaycan dilindəki metnərin oxunabilirlik səviyyəsinin qiymətləndirilməsi metodları", "Milli e-dövlət platformasında linqistik demografianın formalması məsələləri" və digər mövzularda müzakirələr aparılıb.

Qeyd edə ki, tədbirin 2-ci gündənə Azərbaycan dilinin milli korpusunun linqistik tədqiqatlar da rolü, Azərbaycan dilinin tədrisi və qiyamətləndirilməsi, milli terminoloji informasiya sisteminin formallaşmasının arxitektur-texnoloji prinsipləri, linqistik verilənlərin bazasının quruluş xüsusiyyətləri, Azərbaycan dilində nitq texnologiyalarının tətbiqi və digər aktual mövzulara dair məruzələr təqdim olunub.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin dil haqqında müdirlik fikirləri

Ulu Öndər Heydər Əliyev işqli təfəkkür, çevik düşüncə, müdirlik zəka sahibi idi. Dahi Liderin müdirlik fikirləri onun müxtəlif məsələlərə həsr olunmuş rəsmi çıxışlarından, müsahibələrindən, məktublarından seçmələrdir. Bu fikirlər Ulu Öndərin həyat təcrübəsindən xəbər verməklə yanaşı, müasir Azərbaycanın gerçəkləyini, xalqımızın mədəni-mənəvi və intellektual həyatını əks etdirir. Yığcamlığı, dəqiqliyi, aydınlığını ilə seçilən bu fikirlər konkret dövrə, konkret hadisələrlə bağlı söylənilsə de, ümummilli, ümumbaşəri məna kəsb etməkdədir.

- Millətin milliliyini ən birinci təsdiq edən onun dilidir.
- Öz dilini bilməyen, öz dilini sevməyen adam öz taxixini yaxşı bilə bilməz.
- Dil xalqın böyük sərvətidir. Ədəbi dilin tərəqqisi olmadan mənəvi mədəniyyətin tərəqqisi mümkün deyildir.
- Azərbaycan dilini mənimsemək lazımdır. Bu dilde yaxşı danışmaq lazımdır, bu dili ana dili kimi daim duymaq lazımdır, bu dili sevmək lazımdır.
- Mən fəxr edirəm ki, türk dillərinə mənsub olan Azərbaycan dili bu qədər zəngindir, bu qədər bədii ifadələrlə doludur və biz həyatın bütün sahələrinə aid olan fikirlərimizi öz ana dilimizdə ifade edə bilirik.
- Hər bir xalqın milliliyini, mənəvi dəyərlərini, mədəniyyətini yaşıdan, inkişaf etdirən onun dilidir.
- Xalqı xalq edən, milleti millet edən onun ana dilidir.
- Mən hər bir dile öz hörmət və ehtiramı bildirirəm. Amma hesab edirəm ki, öz dilimizlə, Azərbaycan dililə hər birimiz fəxr edə bilərik. Çünkü bu, zəngin dildir, artıq dünyada tanınmış dildir.
- Dövlət dilimiz, ana dilimiz - Azərbaycan dili ölkəmizdə hakim dildir. Nəinki azərbaycanlılar, respublikamıza xaricdən gələn qonaqlarımız, dostlarımız, həmkarlarımıza da bu dile hörmət edirlər, bu dili öyrənmək, bu dildə danışmaq isteyirlər. Bu, çox sevinçləri haldır. Bu, eyni zamanda müstəqil respublikamızın əsas atributlarından biri olan Azərbaycan dilinin inkişaf etməsini göstərir.
- Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi Azərbaycan dilini əbədi edibdir və bu gün Azərbaycan dilimiz yaşayır və yaşayacaqdır. Qoy Azərbaycan dili müstəqil Azərbaycanda, eləcə də dünyada yaşayan bütün azərbaycanlıların dili olsun!
- Dil birliyimiz, türkəlli ölkələr, türk dövlətləri qrupuna daxil olmamız üzərimizə çox vəzifələr qoyur.
- Türk və Azərbaycan dilləri qohum dillərdir, elə bunun özü də yaxınlığın labüdüyüni qabaqcadan müəyyənleşdirir.
- Biz indi müstəqil dövlət kimi, azad xalq kimi öz ana dilimizlə, Azərbaycan dili ile fəxr edirik. Əsrlər boyu ayrı-ayrı istiqamətlərdən xalqımıza təsirlər olmuşdur. Mədəniyyətimizin və elmimizin inkişafına da bu təsirlər olmuşdur. Ancaq xalqımızın dahi simaları Azərbaycan dilini daim yaşadıb, Azərbaycanın milliliyini yaşadıb, milli şuru yaşadıb, milli məfkurəni yaşadıb.
- Azərbaycan dili çox mükəmməl dildir, çox zəngin dildir, çox inkişaf etmiş dildir, böyük söz ehtiyatına malik dildir.
- İnkışaf etmiş zəngin dil mədəniyyətine malik olan xalq əyilməzdir, ölməzdir, böyük geləcəyə malikdir. Ona görə də xalqımıza ulu babalardan miras qalmış bu ən qiymətli milli sərvəti her bir Azərbaycan ovladı gör bəbəyi kimi qorunmalı, daim qayığı ilə əhatə etməlidir. Bu onun müqəddəs vətəndaşlıq borcudur.

Beynəlxalq Ana Dili Günü UNESCO-nun 1999-cu il noyabr tarixində keçirilən Baş konfransının 30-cu sessiyasında təsis edilmişdir. 21 Fevral - Beynəlxalq Ana Dili Günü bütün dünyada hər kəsin öz ana dilini inkişaf etdirmək hüququnun təsdiqidir. Hər bir millətin ən mühüm və ən güclü vəsiyət kimi maddi və mənəvi ərsini qoruyan və inkişaf etdirən onun ana dilidir. Hər bir dil özündə bir tarix yaşadaraq xalqın mükemmel təhsil almasında, öz soydaşları ilə ünsiyyət kurmasında mühüm rol oynayır. Bütün dünya dövlətlərində olduğu kimi 21 Fevral - Beynəlxalq Ana Dili Günü ölkəmizdə də qeyd olunur. Azərbaycan dili də bizim keçmişimizi, bu günümüzü gələcək nəsillərə çatdırıran ən mühüm ünsiyyət vəsitsidir. Ana dili xalqın ən böyük milli sərvəti, genetik qan yaddaşdır. Xalqın keçmiş ilə gələcəyini əlaqələndirən, varlığını yaşıdan, onun milli-mənəvi dəyərlərini qoruyan ən mühüm vəsitsidir. Xalqın dilini yaşatmaq, inkişaf etdirmək və dünya mədəniyyəti səviyyəsinə qaldırmaq onun qabaqcıl ziyanlarının, ictimai xadimlərinin fəaliyyətinin nəticəsidir.

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin fəaliyyətinin bütün dövrlərində milli-mənəvi dəyərlərin qorunması, tariximizin düzgün istiqamətdə öyrənilməsi, yazılıması, xalqın azadlıq isteyinin təcəssümü kimi ortaya çıxan müstəqilliyyin qorunması, ana dilimizin rolunun artırılması və dövlətçiliyin əsas attributlarından biri kimi inkişafı istiqamətində apardığı məqsədönlü siyaset cəmiyyətdə milli ruhun oynanmasına təkan verdi.

"Hər bir xalqın milliliyini, mənəvi dəyərlərinin yaşıdan, inkişaf etdirən onun dilidir" konsepsiyasını həyata keçirən Ulu Öndər is-ter 70-80-ci illerdə, isterdə də müstəqil Azərbaycana rəhbərlik etdiyi dövrə ana dilinin hüquqi statuslarının qorunmasını qətiyyətə həyata keçirmişdir. Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 1978-ci ilde Respublikanın Konstitusiyasında Azərbaycan dilinin rəsmi olaraq xüsusi madde kimi qəbul edilmişsi bütün sahələrdə onun inkişafına təminat verdi. Aparılan dil siyaseti nəticəsində dövlətçiliyin əsas atributlarından hesab olundu.

Azərbaycan siyasi müstəqillik qazandıqdan sonra Ümummilli Lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında hazırlanın 12 noyabr 1995-ci ilde qəbul edilmiş Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına - Azərbaycan dövlətinin Əsas Qanununda dövlət dili haqqında ayrıca maddenin daxil edilməsi dövlət rəhbərinin ana dilinin inkişafı ilə bağlı apardığı çox illik mübarizənin məntiqi nəticəsi idi. Ulu Öndər fəaliyyəti dövründə Azərbaycan dilinə mənəvi vərlilik kimi yanaşardıq bu dilin adının dəyişdirilməsinin yolverilməz olduğunu xarakterizə etmişdir. "Bizim də öz qədim torpağımız, o taylı, bu taylı 40 milyondan çox millətimiz, məhz özümüzə mənsub adət-ənənəmiz, tariximiz, ədəbiyyatımız, dünənin ən zəngin dillərinə meydən oxuya bilən öz heyətəmiz, əvəzsiz qədim Azərbaycan dilimiz var. O bizim ana laylamlıdır, qılıncımızdır, xilaskarımızdır, ən böyük mənəvi sərvətimizdir. Zaman-zaman onu bütün yasaqlardan, hər cür təhlükələrdən, hücumlardan canımızla, qanımızla qoruyub saxlamışq, bu güne getirib çıxarımışq. Bizim üçün ne onun özünü, ne də adını heç ne evəz edə biləm."

Azərbaycan dilinin dövlət dili adlandırılmasının siyasi mahiyyəti odur ki, dövlət dili böyük ictimai-siyasi hadisədir, dilin rəsmi, diplomatik, hüquqi sənədlərde, inzibati orqanlarda, hərbi sahədə dil kimi işləkliyi təmin

edilir. Elmi, texniki, sosial, iqtisadi nailiyyətlərin, ölkənin daxili və xarici siyasetinin bu dildə ifadə olunması dövlət dilinin funksionallığını sərtləndirir. Heydər Əliyevin dil siyasetində Azərbaycan xalqının tarixi dəyərləri, dilin mənəyi, formalaşması, sabitləşməsi kimi məsələlərə obyektiv şəkildə yaşıllaşaraq, ciddi elmi faktlarla əsaslandırılır. Dövlətçilik quruculuğunda dil siyaseti, dil quruculuğu, dil mədəniyyəti, yazı və əlifba problemləri, tarixilik, müasirlik, varislik və ənənə əsas原则lərindən biri kimi inkişaf etdirilir.

Azərbaycan dilinin inkişafı, qorunması, fealiyyətin təmin edilməsi kimi tarixi missiya yerinə yetirilməsində Heydər Əliyevin müstəsna xidmətləri olmuşdur. Onun çıxışlarında dil siyaseti, dil quruculuğu, dil mədəniyyəti, yazı və əlifba məsələləri dərin məntiqi mühakimələrə əsaslandırılmışdır. Ana dilinin statusunun təminatı və tətbiqin təkmilləşdirilməsi ilə yeniyən sərəncamın verilməsi dövlətimizin ana dilimizə - dövlət dilinə çox böyük önəm verdiyi, ona həm dövlətçilik atributu kimi, həm də milli dövlət quruculuğunun mühüm amili kimi yanaşdığını sübut edir. Bu baxımdan Azərbaycan Prezidentinin "Dövlət dilinin tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında" 2001-ci il 18 iyun tarixli Fərmanı böyük tarixi-siyasi əhəmiyyətə malikdir. Fərman dilimizin inkişafı və tətbiqi sahəsində meydana çıxan problemlərin həllinə yeni istiqamət verdi. Ulu Öndərin Azərbaycan dilinin, tarixinin ədəbiyyat və mədəniyyətinin yeni azərbaycanlı məfkurəsi ilə dərkinin metodologiya və strategiyasını formalaşdırır. Müstəqilliyyin ilk ilində, 1991-ci ilde latin qrafikli Azərbaycan əlifbası qəbul olunsa da, bu qərar kağız üzərində qalmışdı. H.Əliyev yazdı: "Biz indi latin qrafikli əlifbasına qaydadıq. Xatirimdədir, 1990-1991-ci illərdə belə səhəbətlər gedirdi. Qərar qəbul edilən tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında" 2001-ci il 18 iyun tarixli Fərman böyük tarixi-siyasi əhəmiyyətə malikdir. Fərman dilimizin inkişafı və tətbiqi sahəsində meydana çıxan problemlərin həllinə yeni istiqamət verdi. Ulu Öndərin Azərbaycan dilinin, tarixinin ədəbiyyat və mədəniyyətinin yeni azərbaycanlı məfkurəsi ilə dərkinin metodologiya və strategiyasını formalaşdırır. Müstəqilliyyin ilk ilində, 1991-ci ilde latin qrafikli Azərbaycan əlifbası qəbul olunsa da, bu qərar kağız üzərində qalmışdı. H.Əliyev yazdı: "Biz indi latin qrafikli əlifbasına qaydadıq. Xatirimdədir, 1990-1991-ci illərdə belə səhəbətlər gedirdi. Qərar qəbul edilən tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında" 2001-ci il 18 iyun tarixli Fərman böyük tarixi-siyasi əhəmiyyətə malikdir. Fərman dilimizin inkişafı və tətbiqi sahəsində meydana çıxan problemlərin həllinə yeni istiqamət verdi. Ulu Öndərin Azərbaycan dilinin, tarixinin ədəbiyyat və mədəniyyətinin yeni azərbaycanlı məfkurəsi ilə dərkinin metodologiya və strategiyasını formalaşdırır. Müstəqilliyyin ilk ilində, 1991-ci ilde latin qrafikli Azərbaycan əlifbası qəbul olunsa da, bu qərar kağız üzərində qalmışdı. H.Əliyev yazdı: "Biz indi latin qrafikli əlifbasına qaydadıq. Xatirimdədir, 1990-1991-ci illərdə belə səhəbətlər gedirdi. Qərar qəbul edilən tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında" 2001-ci il 18 iyun tarixli Fərman böyük tarixi-siyasi əhəmiyyətə malikdir. Fərman dilimizin inkişafı və tətbiqi sahəsində meydana çıxan problemlərin həllinə yeni istiqamət verdi. Ulu Öndərin Azərbaycan dilinin, tarixinin ədəbiyyat və mədəniyyətinin yeni azərbaycanlı məfkurəsi ilə dərkinin metodologiya və strategiyasını formalaşdırır. Müstəqilliyyin ilk ilində, 1991-ci ilde latin qrafikli Azərbaycan əlifbası qəbul olunsa da, bu qərar kağız üzərində qalmışdı. H.Əliyev yazdı: "Biz indi latin qrafikli əlifbasına qaydadıq. Xatirimdədir, 1990-1991-ci illərdə belə səhəbətlər gedirdi. Qərar qəbul edilən tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında" 2001-ci il 18 iyun tarixli Fərman böyük tarixi-siyasi əhəmiyyətə malikdir. Fərman dilimizin inkişafı və tətbiqi sahəsində meydana çıxan problemlərin həllinə yeni istiqamət verdi. Ulu Öndərin Azərbaycan dilinin, tarixinin ədəbiyyat və mədəniyyətinin yeni azərbaycanlı məfkurəsi ilə dərkinin metodologiya və strategiyasını formalaşdırır. Müstəqilliyyin ilk ilində, 1991-ci ilde latin qrafikli Azərbaycan əlifbası qəbul olunsa da, bu qərar kağız üzərində qalmışdı. H.Əliyev yazdı: "Biz indi latin qrafikli əlifbasına qaydadıq. Xatirimdədir, 1990-1991-ci illərdə belə səhəbətlər gedirdi. Qərar qəbul edilən tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında" 2001-ci il 18 iyun tarixli Fərman böyük tarixi-siyasi əhəmiyyətə malikdir. Fərman dilimizin inkişafı və tətbiqi sahəsində meydana çıxan problemlərin həllinə yeni istiqamət verdi. Ulu Öndərin Azərbaycan dilinin, tarixinin ədəbiyyat və mədəniyyətinin yeni azərbaycanlı məfkurəsi ilə dərkinin metodologiya və strategiyasını formalaşdırır. Müstəqilliyyin ilk ilində, 1991-ci ilde latin qrafikli Azərbaycan əlifbası qəbul olunsa da, bu qərar kağız üzərində qalmışdı. H.Əliyev yazdı: "Biz indi latin qrafikli əlifbasına qaydadıq. Xatirimdədir, 1990-1991-ci illərdə belə səhəbətlər gedirdi. Qərar qəbul edilən tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında" 2001-ci il 18 iyun tarixli Fərman böyük tarixi-siyasi əhəmiyyətə malikdir. Fərman dilimizin inkişafı və tətbiqi sahəsində meydana çıxan problemlərin həllinə yeni istiqamət verdi. Ulu Öndərin Azərbaycan dilinin, tarixinin ədəbiyyat və mədəniyyətinin yeni azərbaycanlı məfkurəsi ilə dərkinin metodologiya və strategiyasını formalaşdırır. Müstəqilliyyin ilk ilində, 1991-ci ilde latin qrafikli Azərbaycan əlifbası qəbul olunsa da, bu qərar kağız üzərində qalmışdı. H.Əliyev yazdı: "Biz indi latin qrafikli əlifbasına qaydadıq. Xatirimdədir, 1990-1991-ci illərdə belə səhəbətlər gedirdi. Qərar qəbul edilən tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında" 2001-ci il 18 iyun tarixli Fərman böyük tarixi-siyasi əhəmiyyətə malikdir. Fərman dilimizin inkişafı və tətbiqi sahəsində meydana çıxan problemlərin həllinə yeni istiqamət verdi. Ulu Öndərin Azərbaycan dilinin, tarixinin ədəbiyyat və mədəniyyətinin yeni azərbaycanlı məfkurəsi ilə dərkinin metodologiya və strategiyasını formalaşdırır. Müstəqilliyyin ilk ilində, 1991-ci ilde latin qrafikli Azərbaycan əlifbası qəbul olunsa da, bu qərar kağız üzərində qalmışdı. H.Əliyev yazdı: "Biz indi latin qrafikli əlifbasına qaydadıq. Xatirimdədir, 1990-1991-ci illərdə belə səhəbətlər gedirdi. Qərar qəbul edilən tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında" 2001-ci il 18 iyun tarixli Fərman böyük tarixi-siyasi əhəmiyyətə malikdir. Fərman dilimizin inkişafı və tətbiqi sahəsində meydana çıxan problemlərin həllinə yeni istiqamət verdi. Ulu Öndərin Azərbaycan dilinin, tarixinin ədəbiyyat və mədəniyyətinin yeni azərbaycanlı məfkurəsi ilə dərkinin metodologiya və strategiyasını formalaşdırır. Müstəqilliyyin ilk ilində, 1991-ci ilde latin qrafikli Azərbaycan əlifbası qəbul olunsa da, bu qərar kağız üzərində qalmışdı. H.Əliyev yazdı: "Biz indi latin qrafikli əlifbasına qaydadıq. Xatirimdədir, 1990-1991-ci illərdə belə səhəbətlər gedirdi. Qərar qəbul edilən tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında" 2001-ci il 18 iyun tarixli Fərman böyük tarixi-siyasi əhəmiyyətə malikdir. Fərman dilimizin inkişafı və tətbiqi sahəsində meydana çıxan problemlərin həllinə yeni istiqamət verdi. Ulu Öndərin Azərbaycan dilinin, tarixinin ədəbiyyat və mədəniyyətinin yeni azərbaycanlı məfkurəsi ilə dərkinin metodologiya və strategiyasını formalaşdırır. Müstəqilliyyin ilk ilində, 1991-ci ilde latin qrafikli Azərbaycan əlifbası qəbul olunsa da, bu qərar kağız üzərində qalmışdı. H.Əliyev yazdı: "Biz indi latin qrafikli əlifbasına qaydadıq. Xatirimdədir, 1990-1991-ci illərdə belə səhəbətlər gedirdi. Qərar qəbul edilən tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında" 2001-ci il 18 iyun tarixli Fərman böyük tarixi-siyasi əhəmiyyətə malikdir. Fərman dilimizin inkişafı və tətbiqi sahəsində meydana çıxan problemlərin həllinə yeni istiqamət verdi. Ulu Öndərin Azərbaycan dilinin, tarixinin ədəbiyyat və mədəniyyətinin yeni azərbaycanlı məfkurəsi ilə dərkinin metodologiya və strategiyasını formalaşdırır. Müstəqilliyyin ilk ilində, 1991-ci ilde latin qrafikli Azərbaycan əlifbası qəbul olunsa da, bu qərar kağız üzərində qalmışdı. H.Əliyev yazdı: "Biz indi latin qrafikli əlifbasına qaydadıq. Xatirimdədir, 1990-1991-ci illərdə belə səhəbətlər gedirdi. Qərar qəbul edilən tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında" 2001-ci il 18 i

Birinci vitse-prezident dövlətçilik institutu: xanım Mehriban Əliyevanın geosiyası, ictimai-mədəni və humanitar diplomatiyada rolü

Azərbaycanlı olduğuma
görə çox qururluyam!

Birinci vitse-prezident
Mehriban Əliyeva

Ulu Öndər Heydər Əliyevin "Mən fəxr edirəm ki, azərbaycanlıyam" kəlamından qaynaqlanan Prezident İlham Əliyevin "Mən hər bir azərbaycanının prezidentiyəm" məntiqi Birinci vitse-prezident xanım Mehriban Əliyevanın "Azərbaycanlı olduğuma görə çox qururluyam" fikrinin xalq+dövlət+humanitar irs paradiqmasıdır.

XXI əsrin birinci qərinəsi dünya mənzərəsi münaqişə, müharibə, COVID-19 Pandemiyası, global böhran, iqtisadi kataklizmlərlə tərixləşir. Bu global çətinliklərlə mübarizədə gender amili də prioritetləşir. Avropa gender göstəricilərinə görə yənə öndədirse, Asiyada da gender bərabərliyi ölkələrin siyasi xəritəsində "soyuq münaqişəyə" çevrilir. Bəzi ölkələrdə isə Afrika yaxud Cənubi Amerika idarəetməsində artıq cinslərarası seçim bərabərləşməsədə, genderşünaslıq elmi dilindən yanaşsaq "genderləşibdir". Bu menadə Qərble Şərq arasında körpü olan Azərbaycanda dünyanın "gender xəritəsində" öz önemli tarixini yazar.

Müsəir Azərbaycan da institutional mühiti, hakimiyətdə və qanunvericilik sahəsində, eləcə də sosio-mədəni-iqtisadi istiqamətdə aparılan islahatların əsasında mehz hüquqi dövlət quruculuğu, idarəetmənin gəncəşərək təkmilləşməsi və müasirləşməsi strategiyası durur. Bu dəyişmələrdə görünən mənzərədə gender strategiyası da nəzəri calb edir.

Bu baxımdan da 26 sentyabr 2016-ci ildə Azərbaycanda Konstitusiya dəyişiklikləri ilə bağlı keçirilən Referendumda əsasən dövlət və hakimiyət idarəetmə sistemində yeni təsisat - Birinci vitse-prezidentlik institutunun yaradılması da nəzərdə tutulurdu. Müstəqil Azərbaycanda bu yeni təsisat dövlət və hakimiyət idarəetmə mexanizmində funksional institut olaraq yenilənən respublikanın yeni idarəetmə modeli oldu.

2017-ci il 21 fevralda Prezident İlham Əliyevin sədrliyi ilə Təhlükəsizlik Şurasının iclası keçirildi. İclasa Prezident İlham Əliyev xanım Mehriban Əliyevi təqdim etdərək dedi: "Mehriban Əliyeva çox peşəkar, bilikli, təcrübəli, prinsipial, çox xeyirli bir insandır. Təsədüfi deyil ki, Azərbaycan xalqı ona böyük rəğbət və sevgi ilə yanaşır".

Prezident İlham Əliyevin 2684 nömrəli Sərəncamı ilə Azərbaycanda ilk dəfə olaraq 21 fevral 2017-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti institutu təsis edildi və bu vəzifəyə ilk dəfə olaraq xanım Mehriban Əliyeva təyin olundu. Dövrün geosiyası və sosio-mədəni tələbənə müvafiq dəyişikliklərin tərkib hissəsi olaraq Birinci vitse-prezident institutunun təsisiliyi dövlətçilik sistemində ən yeni mərhələ oldu. Xanım Mehriban Əliyevanın Birinci vitse-prezidentliyə təyin olunması 1918-ci il AXC-nin qadınlara seçib-seçilmək hüququnun verilməsindən qaynaqlanan gender hüququnun davamı olaraq Ulu Öndər Heydər Əliyevin dövlət qadın siyasetinin uğurla həyata keçirilməsi, Prezident İlham Əliyevin imzaladığı "Gender bərabərliyinin təminatı" Qanununun reallaşdırılması yönündə Azərbaycanda gender siyaseti tarixində yeni dövlət idarəciliyi təsisatı oldu. Xanım Mehriban Əliyevanın ister ölkəmizdə, istərsə də beynəlxalq aləmdə peşəkar işgüzarlığı, mövqeyi, təşkilatlıq bacarığı, humanizmi onun Ulu Öndər Heydər Əliyevin dövlətçilik institutunun istedadlı və təsəbbüskar yetirməsi olduğunu təsdiqidir. Elə bu kontekstdən də xanım Mehriban Əliyeva vurğulayır ki: "Mən eminəm ki, vəzifədən aslı olmayıraq, insan öz yolunu, peşəsini seçəndə hər hansı bir işinə, əməyinə vicdanla yanaşmalı, qarşısına aydın məqsədlər

yogub, bu məqsədlərə nail olmağa çalışmalı, söz və işlərində bütöv olmalıdır".

Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, Yeni Azərbaycan Partiyası sədrinin birinci müavini, əmlı, milli mədəni irsimizi dünyada tanıtan xanım Mehriban Əliyevadır. Ölkənin Birinci vitse-prezidenti və Birinci xanımı bütün keyfiyyətləri - mötəber mövqeyi və nüfuzu ilə Azərbaycanın görkəmli Qadın Lideri, Ali statuslu Rəhbəridir.

Xanım Mehriban Əliyevanın siyasi-ictimai həyatda formalaşması həm daxili istədədi, bacarığı, mükemməl təhsili, praqmatik zəkası, həm də taleyiən yazılmış Ulu Öndər Heydər Əliyev kimi Böyük Strateqin siyaset məktəbindən dərs almışdır. Azərbaycanın Birinci xanımı yazır ki: "Ulu Öndər Heydər Əliyev müdrik, güclü, cəsərətli, nəhəng intellekte ve yeniləmə iradəyə malik olan insan idi. Eyni zamanda onun ailə üzvü olaraq demək istərdim ki, o, çox xeyrəxah, mərhmətli və humanist insan idi. Adı insanla münasibətdə o, çox sadə və ədaletli idi".

Heydər Əliyev Fondu dünyada öz çoxmilyaslı, xeyrəxah fəaliyyəti ilə seçilən, böyük layihələrə imza atan vətəndaş cəmiyyəti qurumudur və onun prezidenti xanım Mehriban Əliyevadır. Fon dökdə və dünyada səhiyyə, təhsil, elm, mədəniyyət, mənəviyyat və s. kimi çoxşaxəli sahələrdə müxtəlif sosio-humanitar tədbirləri gerçəkləşdirmək, humanitar dövlət siyasetinin həyata keçirilməsində, əsasən də keçmiş "Qarabağ" probleminin təbliğində xeyli işlər aparmışdır.

Azərbaycanın Birinci xanımı Azərbaycan adət-ənənələrinə hörmət, diqqət və saygı ilə yanaşan güclü bir qadın rəhbər xarakterini əks etdirir. Onun çoxşaxəli fəaliyyəti, neinki qadınlar üçün, eləcə də gənc qızlar üçün örnəkdir.

- Birinci vitse-prezidentlik institutunun rəhbəri Azərbaycan xalqının, dövlətinin mədəniyyəsi və tarixi-ictimai maraqlarını beynəlxalq aləmdə əks etdirməkə yanaşı, müasir Azərbaycan qadın dövlət xadiminin ictimai-siyasi obrayı da dünyaya tanıdır. Bu ölkəmizin siyasi-iqtisadi, sosial-ictimai, mədəni-mənəvi təreqqisinde yeri və xidmətləri olan Azərbaycanın Birinci vitse-prezidentinin Azərbaycan diplomatiyada örnək roludur.

Xanım Mehriban Əliyeva Azərbaycanda milli dövlətçilik institutunun formalşamasında xidmətləri yetərincə olan siyasi-mədəni rəhbər, çoxönlü fəaliyyəti ilə dünyada tanınan, qəbul edilən humanist dövlət xadimidir. XXI əsr Azərbaycan dövlətçilik tarixinə onun adı artıq modern Qadın Rəhbər, fenomen Qadın Lider kimi yazılmışdır.

dövlət siyasetinə dəstək verməklə Azərbaycan ictimai diplomatiyasına da dəstəkdir;

- Xanım Mehriban Əliyeva mərhmətli və həssas bir Azərbaycan vətəndaşı mövgəli Qadın Lider olaraq vətənin ağır, çətin məqamlarında - istər Aprel döyüsləri, istər Tovuz hadisəleri zamanı, istərsə də ağır COVID-19 pandemiyası zamanında Azərbaycan xalqının həmdəmi, doğması kimi ümid yoluna işiq salıb;

- "Sizin Mehriban" imzası ilə xalqa ünvanlanan çağışış və müraciətlərdəki səmimilik, vətənsevərlik, qayğıkeşlik hər bir Azərbaycan vətəndaşına onu bir daha yaxınlaşdırır və "Bizim Mehriban xanım" adı milyonların məhəmmət müraciətinə döndü. Birinci xanım şəhid ana, bacı və övladlarının ağrılara həssas yanaşması ilə Vətən yolunda qurban gedənlərə bir Qadın Rəhbər kimi hörmət və qayğını qəlbən ifadə etdirir. Bu ehtiramda, ülvü ünsiyətdə mərhmətli bir Ana ürəyinin, qayğıkeş Dövlət Xadimin milli xarakteri inikas olunur;

- Birinci vitse-prezident cəmiyyətin həssas gruppalarının problemlərinin həll olunması, ictimai-mədəniyyətliyin qorunmasına əlavə olunması stimul verir ki, bu ölkədə ictimai diplomatiya örnəyidir. Belə ki, 2023-cü il 6 fevral Türkiyədə baş verən faciəvi zəlzəleyə həm mənən, həm də humanitar missiya ilə yardım göstərən Heydər Əliyev Fonduñun rəhbəri kimi həssaslığı da onun Qardaşlıq və Dostluğa sadıq qiymətidir;

- Azərbaycan vətəndaşlarının ölkənin Birinci vitse-prezidentinə məhəbbəti de riallıqdır. Bu məhəbbəti "Dəfələrə demisəm ki, mən xalqın birinci xidmətindəyəm" söyləyən dövlət başçısı İlham Əliyevin məntiqi ilə yanaşsaq xanım Mehriban Əliyeva "hər bir azərbaycanlının istək və maraqlarına yaxın olması" ilə qazanmışdır. Bu da ictimai-siyasi diplomatiyada Qadın Rəhbər rulunun təzahürüdür;

- Xeyrəxahlıq Birinci vitse-prezidentin amalında, şəfqət mənəviyyatında, dövlətçiliyə sədəqət əqidesindədir. Birinci vitse-prezident xarizmatik obrazı, kreativ düşüncəsi ilə Azərbaycan qadınının modern göstərici paradiqmasıdır. Xanım Mehriban Əliyeva diqqətə yetirir: "Gündəlik fəaliyyətimizdə insanşəvərlik, mərhmət, qarşılıqlı hörmət, məhrəbənciliq unudulmamalıdır".

Prezident İlham Əliyevin islahatlılıq, hərəfləri tərəqqi və Qarabağın dirçəlişi, Böyük Qayıdış kursunda Birinci vitse-prezidentin "Güclü Dövlət - Rifahlı cəmiyyət" prioritətində dəstəyi önemli yer tutur. Xanım Mehriban Əliyeva qeyd edir ki, "Elm, texnologiya və innovasiya dünyada cəmiyyətlərin sosio-iqtisadi inkişafının aparıcı qüvvəsidir". "İnkışaf məqsədimizdir" hədəfini və "Modern Azərbaycan modeli"ni məqsədönlü fəaliyyəti ilə gerçəkləşdirən dövlət başçısı İlham Əliyevin liderliyi və Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyevanın Birinci xanım və qadın lider missiyası müsbət bir gender siyaseti paradiqması olmaqla, Ümummülli Lider Heydər Əliyevin Milli inkişaf ideolojii xəttinin davam etdirilməsinə xidmət edir.

Xanım Mehriban Əliyeva XXI əsr Azərbaycanın Qalib Ali Baş Komandanı, Prezident İlham Əliyevin sadiq silahdaşı, ömür-gün Dostu, üç övladının Anası, yenilənən Azərbaycanın dövlət idarəetmə rəhbərliyinin ikinci Ali Şəxsidir.

"Tanrı Azərbaycanı qorusun" daim Qadın Rəhbər, Humanist Ana duyğusu ilə söyləyen, xalqın sevimliyi xanım Mehriban Əliyeva müsbət Azərbaycanın milli dövlət idarəetmə siyasetində ilk olaraq Birinci vitse-prezidentlik institutunun formalşdırıran, Prezident İlham Əliyevin "Güclü Azərbaycan dövləti" modelinin gerçəkləşdirilməsində rolən, modern Azərbaycan Qadın Rəhbər obrazını ölkədə və beynəlxalq aləmdə əks etdirən, dünya gender siyasi tarixində adı yazılın Şəxsiyyətdir.

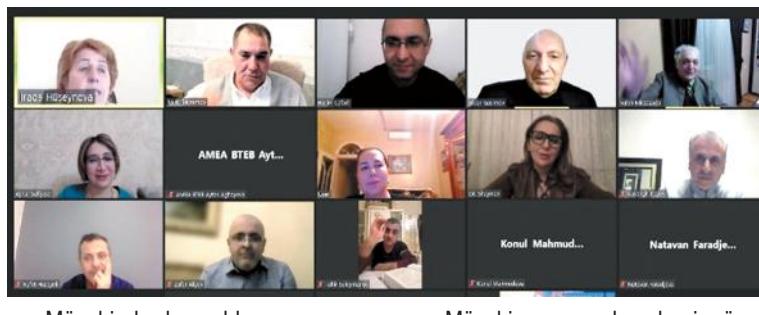
Rəna MİRZƏZADƏ
AMEA-nın Fəlsəfə və Sosiologiya
Institutunun şöbə müdürü, professor,
AMEA Qadınlar Şurasının sədri

Biologiya, aqrar və tibb elmləri üzrə Problem şurasının icası

Azərbaycan Respublikası Elmi Tədqiqatların Əlaqələndirilməsi Şurasının (ETƏŞ) Biologiya, aqrar və tibb elmləri üzrə Problem şurasının növbəti icası keçirilib.

AMEA-nın vitse-prezidenti, Problem şurasının sədri akademik İrada Hüseynova "Zoom" programı üzərindən keçirilən icası açaraq gündəlikdə duran məsələlər haqqında şura iştirakçılarını məlumatlaşdırıb.

Tibb üzrə 7 dissertasiya mövzusu müzakireye çıxarılib. Dissertasiya mövzuları tibb elmləri doktoru Rasim Cəfərli tərəfindən təqdim edilib.

Müzakirələrdə problem şurasının, işçi gruplarının üzvləri, eləcə də iddiacılar, müvafiq dissertasiya işlərinin elmi rəhbərləri və məsləhətçiləri de iştirak ediblər.

Müzakirəyə çıxarılmış bəzi mövzuların adında deyişikliklər edilmişkə 6 iş müsbət qiymətləndirilərək qeydiyyata alınmış, iddiaçının iştirak etməsi səbəbindən 1 işe baxılması təxire salınıb.

AMEA-nın yardımı davam edir

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Türkiyədə baş vermiş zəlzələ nəticəsində zərər çəkmiş şəxslərə köməklik məqsədilə fevralın 6-dan yardımına başlayıb.

Fevralın 23-dək AMEA-nın kollektivi tərəfindən Türkiyənin AFAD qurumuna 93 877 manat ianə edilib.

Qeyd edək ki, bu məbləğin 55 377 manatı AMEA Rəyasət Heyəti və Akademianın elmi tədqiqat müəssisələri tərəfindən köçürülləb, 38 500 manatı isə Azad Həmkarlar İttifaqının xətti ilə toplanıb.

Maliyyə yardımı davam edir.

Türkiyədə baş verən zəlzələ: ilkin vəziyyət və mövcud reallıqlar

milə dağılsa da, ətrafında zədələnən, lakin dağılmayan binalar da var.

Qeyd etmək lazımdır ki, hər il dünənə yənələnərən zəlzələ qardaş ölkədə coxsaylı insanların tələfati, yaranması, minlərlə binaların tamamilə dağılması və qəzalı vəziyyət düşməsi ilə müşayiət olundu. Həmin zəlzələlər Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası nəzdində Respublika Seismoloji Xidmət Mərkəzinin seismik stansiyaları tərəfindən qeydə alınıb.

6 fevral 2023-cü il saat 04:17:36-da baş verən birinci zəlzələnin mənfiyyəti M=7.8, dərinliyi isə 7 kilometr, ondan 9 saat sonra saat 13:24:49-da olan ikinci böyük zəlzələnin mənfiyyəti isə M=7.6, zəlzələ ocağının dərinliyi isə 10 kilometr olmuşdur. Türkiyədə baş verən zəlzələnin dağıdıcı olmasının müxtəlif səbəbləri var. İlk olaraq qeyd etmək lazımdır ki, qardaş Türkiye Respublikasının ərazisi seismik baxımdan aktiv bölgedir. Burada çoxlu tektonik qırılmalara var və zəlzələ ocaqları da əsasən qırılmalara təməsində yerləşir.

Fevral ayının 6-da episentri Kahramanmaraş-Qaziantep olan zəlzələ Ərəbistan və Şərqi Anadolu plitelerinin horizontal hərəkətləri nəticəsində baş vermişdir. Belə ki, litosferdə gedən təbii proseslər nəticəsində plitelerin sixılması zəlzələ ocaqlarını aktivlaşdırır. Eləcə de zəlzələlərin hansı dərinlikdə qeydə alınması da əsas faktordandır. Türkiyədə zəlzələ ocaqları müxtəlif dərinliklərde yerləşir. Səthi zəlzələlər üçün bu göstərici 5 kilometrden 20 kilometrə qədər dəyişir. Yeraltı tekanların baş verdiyi dərinlik az olunda zəlzələnin dağılıcılıq gücü episentrde böyük, əhatə dairəsi isə az olur. Zəlzələ ocağı daha dərinəndə olanda isə zəlzələnin Yer səthine o qədər de təsiri olmur. Lakin silkəlenmənin əhatə dairəsi isə genis olur. Türkiyədə yeraltı tekanların qeydə alındığı dərinlik az olduğuna görə, 7.8 və 7.6 mənfiyyəti zəlzələlərin yerin üstündə təsiri 9 ballıq zəlzələye bərabər olub. Zəlzələ Türkiyənin 10 (Qaziantep, Malatya, Hatay, Adana, Mersin, Kilis, Osmaniye, Adıyaman, Şanlıurfa, Diyarbakır və s.) vilayətlərində hiss olunub və böyük dağıntılar əmələ gətirib. Zəlzələlərdən sonra 4000-dən çox afterşok qeydə alınıb. Zəlzələnin belə böyük dağıntıya və fəsadlara səbəb olmasının bir səbəbi de binaların düzgün və keyfiyyətli materiallardan tikilməməsidir. Çünkü bəzi binalar tama-

Onu da qeyd edək ki, qardaş Türkiyənin ərazisi və seismoloji, seismo-tektonik quruluşu Azərbaycanın ərazisindən fərqli olduğunu görə, orada baş verən zəlzələnin Azərbaycandakı zəlzələ ocaqlarına her hansı təsiri yoxdur. AMEA nəzdində Respublika Seismoloji Xidmət Mərkəzində respublika ərazisi fasiləsiz olaraq 84 ədəd seismik stansiya tərəfindən monitoring edilir. Bundan başqa, ölkə ərazisində seçilmiş poligonlara üzrə qraviyemtrik, magnitometrik, GPS stansiyaları vasitəsilə ölçmələr həyata keçirilir. Yer altında gedən prosesləri, litosferdə blokların sürətlərinə və istiqamətlərinə GPS stansiyaları vasitəsilə də izleyirik. Həmçinin, mərkəzdə seismik tədqiqatlar aparılır. Başqa sözə desək, hazırda mərkəz tərəfindən kompleks seismik-geofiziki-geokimyevi tədqiqatlar aparılır. Mərkəz beynəlxalq seismoloji təşkilatlar və xarici ölkələrin seismoloji mərkəzləri, universitetləri ilə yaxından əməkdaşlıq edir. Türkiye Respublikasının DİN-in Təbii Fəlakət və Fövqətədə Halların İdarə Edilmesi Agentliyinin (AFAD) Zəlzələ Departamenti, Boğaziçi Universiteti, Kandilli Rəsədxanası, Kocaeli Universiteti ilə geniş əlaqələrimiz var wə qardaş ölkədə baş verən zəlzələ ilə bağlı hər iki tərəfdən olan alımlar arasında təz-tez onlayn iclaslar keçirilir. Zəlzələnin basvermə səbəbəri, zəlzələ ocağının mexanizmi, Türkiyənin seismik aktiv bölgələndəki vəziyyət müzakirə olunur.

Bu il Şuşa şəhərinin yaxınlığında Türkiye tərəfindən Azerbaycana hədiyye olunacaq quydubı seismik stansiyaların quraşdırılması nəzərdə tutulur. Bundan başqa, işğaldan azad olunmuş digər ərazilərimizdə seismik stansiyalar quraşdırılacaq. Həmçinin, bu il əlu önder Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi münasibətilə beynəlxalq konfransın keçiriləcəyi planlaşdırılır ki, konfransda dünyadan 30-dan artıq ölkəsində seismoloq alım və mütəxəssislərin iştirakı da nəzərdə tutulur. Konfransda qardaş Türkiyədə baş veren zəlzələ, onun basvermə səbəbəri, bu istiqamətdə aparılmış elm-tədqiqatların nəticələrinə dair müzakirələr aparılacaq. Konfrans çərçivəsində xarici ölkələrdən olan seismoloq alımların Qarabağ sahəsini de təşkil etmək niyyətindəyik. İstəyirik ki, onlar orada həm ermənilərin töretdiyi vəhşiliklər öz gözleri ilə görsünlər, həm də Azərbaycan dövlətinin apardığı abadlıq-quruculuq işləri ilə tanış olsunlar.

**Qurban YETİRİMLİ
AMEA nəzdində Respublika Seismoloji Xidmət Mərkəzinin baş direktoru, AMEA-nın müxbir üzvü**

Din pərdəsinə bürünmüş rəzillik

İran kimi teokratik dövlətin müasir dünyada mövcudluğu zamanın inkişaf istiqaməti ilə üst-üstə düşmür

Müsəir İranın həm daxili, həm xarici siyaseti ikili standartlar, bəzən isə hətta riyakarlıq üzərində qurulub. İran İslam Respublikası coxmilletli ölkədir və burada böyükü-kicikli 80-dən çox xalq yaşayır ki, bunlar dil, milli kimlik, tarix, ənənə və bəziləri hətta dini məzhəb cəhətdən biri dərinindən, o cümlədən farslardan fərqli olsalar da, onların hamisi "iranlı" və ya "iran milləti" adlandırılır. Farslardan əlavə, bu ölkədə 40 milyona yaxın Azərbaycan türkü, 5 milyondan çox kurd, 3-4 milyon ərəb, bəluc, mazandaranlı, gilək, talış, türkmən və sair millətlər yaşayır, ancaq İran əhalisinin böyük əksəriyyətini təşkil edən bu xalqların öz ana dilində bir məktəbi bele yoxdur.

Halbuki bu ölkənin Konstitusiyasının 4-cü maddəsində aydın yazılıb ki, "İran xalqı hansı etnik qrup (qövm), qəbilədən olmasından asılı olmayaq, beraber hüquq malikdir, rəng, irq, dil və bu kimi amillər kimsəyə üstünlük (imtiyaz) vermir".

Ermenilərdən başqa, onların sayı 120-150 min arasında göstərilir, qeyri-müsəlmanlar təqib olunur, onlara qarşı həbs və zorakılıqlardan beş çəkinilir. Milli, dini və məzhəb ayrı-seçkililiyi ölkənin dövlət siyasetinin mühüm tərkib hissəsidir. Rəsmi Tehran Əsas Qanunun 11-ci maddəsinə - "Bütün müsəlmanlar bir ümmətdir ve İran İslam Cumhuriyyəti öz ümumi siyasetini islam xalqlarının birlik, vəhdət və həmşəliyi əsasında qurmaq, islam dünyasında siyasi, iqtisadi və mədəni vəhdətin gerçəkləşməsi üçün ardıcıl səy göstərməye borcludur" principini də kobud surətdə pozur. Halbuki müsəlman Azərbaycan Respublikasına qarşı düşmən olan, onun ərazisinin 20 faizini işğal edən, 1 milyona qədər azərbaycanlı öz doğma yurdundan qaçın və kökü salan ermənilərə qonşu İran İslam Respublikasında geniş meydan verilib.

Ermenilərə İranda 30-dan çox məktəbdə ana dilində təhsil almaq şəraitü yaradılıb, həmçinin İsfahan və Tehran universitetlərində erməni dilində fakültələr fəaliyyət göstərir. Azərbaycanın tarixi, ədəbiyyatı, milli vəriliyi əleyhinə erməni mülliəflərinin çoxsaylı kitabı, dergi və qəzetlərinin çapına icazə verilib. İran nəşriyyatları türk dünəysi, o cümlədən Azərbaycan əleyhinə yazılış erməni mülliəflərinin əsərlərini memnuniyyətlə çap etdikləri halda, azərbaycanlı mülliəflərin milli ruhu yazıları basıqlara məruz qalır. Qara Kilsə adlanan Güney Azərbaycanın qərb bölgəsindəki yerde erməni kəsişinin "tarixi" qəbri İran və dünyada erməniləri tərəfindən hər il iyun ayının 24-de təntənlə ziyarət olunduğu halda, Azerbaycan xalqının milli qəhrəmanı Bəbək adını daşıyan "Babək qalası"na ziyyətə getmək, orada kütüvə görüsər keçirmək neçə ildir yasaq edilib, buna təşəbbüs göstərənlər isə təqib olunur. BMT tərəfindən elan olunmuş "Ana dili günü"nün Güney Azərbaycanda və digər qeyri-fars əyalətlərində qeyd olunmasına icazə verilir. Təbrizdə, Urmiyada, Ərdəbildə azərbaycanlılar tərəfindən çap olunan dergi və qəzetlərin redaksiyaları (ofisləri) bağlanmış, yazarlarından bir qismı həbs olunmuş və ya böyük məbləğdə cərimələnmişlər. Medəni və milli hüquqları tələb edən azərbaycanlı feallar təqib edilir və qondarma ittihamları həbs olunur, işgəncələrə məruz qalır, edama mahkum edilirler.

İran qapalı ölkədir. Belə ölkələrdə həmisi çalışır ki, daxildəki informasiyanı gizlətsinler. İranda son zəlzəle zamanı tələfətin gizlədilmesi cəhdəri, dünya ölkələrinin yardım isteklərindən imtina edilməsi bu rejimin öz xalqına qarşı sərt mövqə sərgiliyidini nümayiş etdirir. İnsanlar tələf olub. İlk növbədə düzgün məlumat vermelidirlər. Kəmək elini uzadın ölkələrin yardımını qəbul etməlidirlər. Bu da çətin vəziyyətə düşən insanlara bir qədər kömək olar. Amma, təessüb ki, İran rəhbərliyi həmisi eks mövqe tutur. Həsab edirəm ki, İran kimi teokratik dövlətin müasir dünyada mövcudluğu zamanın inkişaf istiqaməti ilə üst-üstə düşmür. Molla rejimi özü köhnəliyin qalığı kimi görünür. 1979-cu ildən bu yana bu rejimin başında duranların əsas məqsədi sistemin həyatını uzatmaqdır. Amma tarixin axarına qarşı getmək mümkün deyil. XXI əsrde Orta əsrlər qayda-qanunu ilə yaşıyan dövlətin mövcudluğu nonsensdir. İnanırıñ ki, İranda gec-tez müyyən deyişikliklər olacaq. Ölkə modernleşməlidir. Hər seki zamanı İranda çox böyük mübarizə gedir. Elə sonuncu prezident seckiləri zamanı mühafizəkarlarla islahatçılar arasında gərgin mübarizə getdi. Silah və zor gücüne etirazlar yarılırdı. Amma bu, müveqqəti xarakter daşıyır. Həsab edirəm ki, İran kimi böyük dövləti bu şəkilde idarə etmək uzun sürməz.

İranın Azərbaycanda təsir göstərmə imkanına gəldikdə, bu sahədə çox diq-qəti olmalıdır, cünki bu bir tərəfdən əksəriyyət təşkil edən həməməzəhlərlərə arxalanır, digər tərəfdən İranın rəsmi siyaseti ilə gücləndirilir. Lakin bu təsir elə bir uğur qazanmayaq və qazanmayaqdadır. Bu, hər seydiñ əvvəl İranın özündə dini həkimiyətin və bu həkimiyətin daşıyıcıları olan ruhanilərin həkimiyətinin sonunun başlanması ilə izah oluna bilər. İranda 43 illik dini, ruhani həkimiyəti islamın irəli sürüyü sosial ədalət prinsiplərini reallaşdırma bilmədiyindən indi, necə deyərlər, geri çəkilmək mərhelesiñ qədəm qoymuşdur.

İranda ruhanilərin həkimiyəti uzun illər xalqın xatirində insanların şəxsi həyati üzərində amansız və sənət nəzəret və təşkil və icra edənlərin özbaşılıqlarının acı tecrübəsi kimi qalacaqdır. Geyim nəzəret, adət-ənənələrin yerinə yetirilməsinin islam normalarına tabe etdirilməsi, hətta ev şəraitində bu normaların pozulmasının qarşısının alınması, dini ayınların yerinə yetirilməsinə sərt nəzəret və sənət buna tutarlı səbəbtür. Hətta parlamentə seckilər zamanı deputatlığa namizədin cümlə namazlarında və dövlətin təşkil etdiyi nümayişlərdə iştirak etməsi seçilmək şərtlərindən bir kimi qeyd olunmuşdur. Gənclərin həyat tərzi onların yaş və psixoloji xüsusiyyətlərinin - özünüdürk, özüntüəsdiq, kiçik qrupların maraq prinsipi ilə formallaşması və s. telebələrinin ziddiyyət qurulmuşdur. Əsas diqqət dini ayınların yerinə yetirilməsinə yönəldilmişdir. İranda əhalinin orta təbəqələri, xüsusi tələbə gəncər və qadınlar ilk növbədə nəzarətdən xilas olmağa cəhd edərək bu sahədə hər hansı bir müsbət addım atmağa hazır olan qüvvələri dəstəklədiyini nümayiş etdirməye çalışırlar.

İranda keçirilən hər üç seckide (president, şuralar və parlament) islam dəyərlərini qoruyub saxlamaq və insanları bu dəyərlərlə, xüsusi və ikinci dərəcəli davranış normaları ilə bağlı dəyərlərləri riayet etməyə məcbur etmek istəyen və mühafizəkar adlanan qüvvələrin həqiqətdə ağır məğlubiyyəti mehz həmin faktorla, gənclərin (seçicilərin az qala yarısı) və qadınların onlara yox cavabı ilə bağlı olmuşdur.

Gövhər BAXŞƏLİYEVƏ
AMEA-nın vitse-prezidenti vəzifəsini icra edən,
Akademik Z.Bünyadov adına Şərqşünaslıq İnstitutunun
baş direktoru, akademik

CƏNUBİ AZƏRBAYCAN GÜNDƏMİ

Terrorçu zehinli molla rejiminin anti-Azərbaycan siyasəti

44 günlük ikinci Qarabağ - Vətən müharibəsində ölkəmizin qazandığı hərbi-siyasi qələbə, regionda artan güc və üstün mövqeyi, görünür, heç də hər kəsin sevincinə səbəb olmadı, eksinə, illərdən bəri qurulan, rahat ve axşayın şəkildə yürüdülən mənfur siyasi düzəni pozdu, gələcəyə yönəlik məkrili planları alt-üst etdi.

Yanvar ayının 27-si səhər saatlarında ölkəmizin Tehrandakı səfirliliyinə qarşı töredilən məlum terror hücumu bu cırkınlı siyasetin davamı, dərin keçmişə səyki-nən, lakin "dostluq və qardaşlıq" pərəstişi arxasında gizlənən düşməncilik mövqeyinin yeni ve keskin ifadesi kimi özünü aşkar formada nümayiş etdirdi.

Səfirliyimizə qarşı töredilən bu hücum Azərbaycan hökuməti və ictimaiyyəti tərəfindən kəskin etirazə səbəb oldu. Prezident İlham Əliyev və Xarici İşlər Nazirliyi ilk andan hadisəni terror adlandırmadı, bu qanlı hadisəyə qəti və deyışmez mövqeyini bildirdi. Ölkəmizin İran-dakı səfirliliyinin fəaliyyətinin müvəqqəti dayandırılmasına, səfirlər əməkdaşlarının, eləcə də onların aile üzvlərinin dərhal təxliyinə qərar verildi. Həyata keçirilmiş bu tedbirler Azərbaycanın İran hökumətini olan güvə və etimadının bittidini aydın göstəricisi idi.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Tehrandakı Səfirliyimizə qarşı töredilən silahlı hücumlu bağlı rəsmi "Twitter" hesabında paylaşım edərək töredilmiş terror aktını şiddetlə qızdırığını, günahkarların cəzalandırılmasını tələb etdi:

"Bu gün Tehrandakı Səfirliyimizə qarşı töredilmiş terror aktını şiddetlə qızayıram. Səfirliyin və səfirlər əməkdaşlarının mühafizəsini təmin edərək halak olan baş leytenant Əsgərov Orxan Rizvan oğlunun ailəsinə və yaxınlarına dərin hüzünə başsağlığı verirəm."

Bu terror aktının tezlikle araşdırılmasını və terrorçuların cəzalandırılmasını tələb edirik. Diplomatik nümayəndəliklərə qarşı terror hücumu qəbul edilməzdirdi"

Bu rəsmi münasibət qarşı tərəfin ci-nayetini ört-basdır etmək, onu meşət sə-viyyesine endirmək seylərinə cavab olaraq, hadisənin sifət terror aktı olduğuna dair ən ali səviyyədə verilən layiqli qıymət idi.

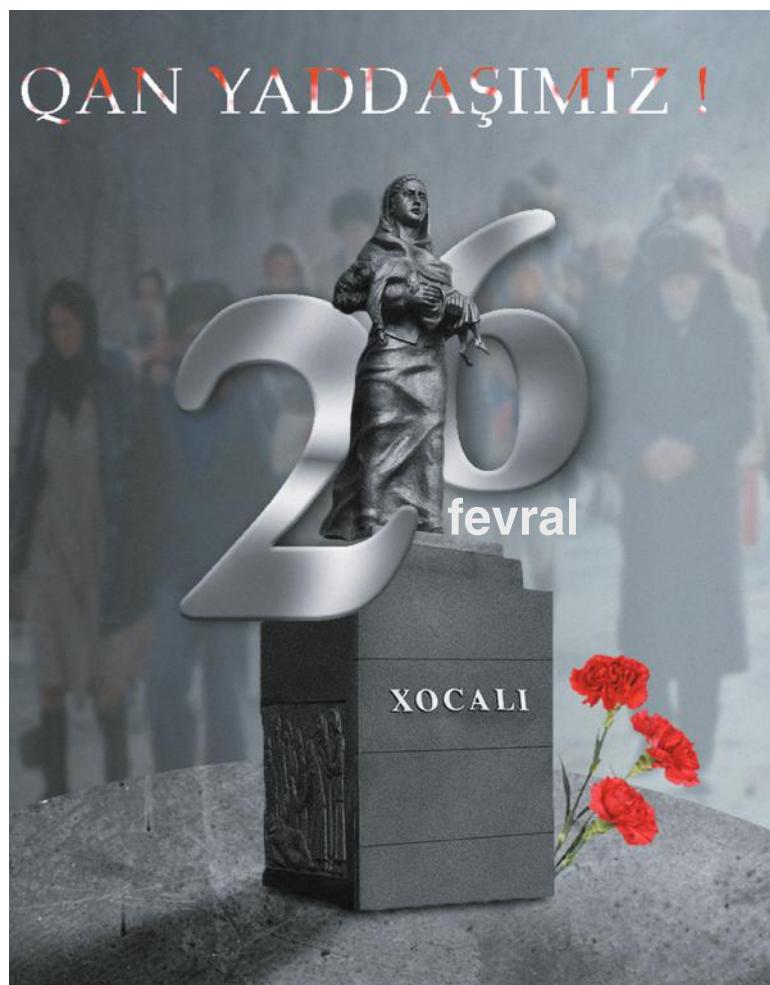
Həmçinin dünya ölkəleri, beynəlxalq qurumlar, təşkilatlar, hətta BMT səviyyəsində İran hakimiyətinin diplomatik və hüquqi kontekstde cavabdehliyinən dərin-dən dərkləndirməsi məqsədilə bu cırkınlı hadisəyə düzgün siyasi qiymət verildi, şiddetlə qızandı.

18 aprel 1961-ci ilde Avstriyanın paytaxtı Vyana şəhərində dövlətlər arasında dostluq münasibətlərini inkişaf etdirmək, dövləti təmsil edən orqan kimi diplomatik nümayəndəliklərin funksiyalarının səmərəli şəkildə həyata keçirilməsini təmin etmek, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dövlətin digər dövlətə olan səfirliliyi təmsil etmək, eyni zamanda, diplomatik nümayəndəliklərin statusunu və funksiyalarını müəyyən etmək məqsədilə qəbul edilmiş ali beynəlxalq hüquqi (giriş hissə və 53 maddədən ibarət) olan Vyana Konvensiyasına əsasən hər bir dö

31 il əvvəl Ermənistan Azərbaycan ərazilərinin işğalı dövründə ən ağır hərbi cinayəti törfəmişdir. 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə erməni silahlı birləşmələri keçmiş SSRI-nin 366-ci motoatıcı alayının ağır texnikası və şəxsi heyətinin dəstəyi ilə Azərbaycanın Qarabağ bölgəsində yerləşən Xocalı şəhərinə hücum etdilər. Neticədə 63 azyaşlı uşaq, 106 qadın, 70 qoca olmaqla azı 613 nəfər vəhşicəsinə öldürdü, səkkiz ailə tamamilə məhv edildi, 487 nəfər əlil oldu, 1275 nəfər əsir götürüldü, 150 nəfər itkin düşdü.

Xocalı faciəsi bəşəriyyət tarixində bütöv bir yaşayış məntəqəsini yer üzündən silmək, bir qrup insanı sırf etnik zemində məhv etmək məqsədilə tördiləşmiş faciələrdən biridir.

Bu soyqırım aktı Azərbaycan torpaqlarının irimiqyaslı zəbtinin esasını qoydu. Yalnız milli mənsubiyətinə görə qətə yetirilən yüzlərlə Xocalının heyati bahasına erməni işgalçılari Xocalı aeroportunu və Əsgəranlı Xankendini birləşdirən yolu nəzərət götürməklə mühüm hərbi-strateji vəzifəni həll etdilər. Erməni işgalçılalarının məkriliyi həm də ondan ibarət idi ki, Xocalının məhv edilməsi İranın vasitəciliyi ilə sülh danışqlarının getdiyi bir vaxtda həyata keçirilmişdir.

Tarixi ədalət bərpa edilməlidir

Fevralın 25-də İranın xarici işlər naziri Əli Əkbər Vilayəti Bakıda Azərbaycan rəhbərliyi ile görüşlər keçirdi. Fevralın 27-də o, Qarabağa uçacaq, sonra isə Ermənistana səfər edəcəkdi. Münaqış tərəfləri danışqların yeni raunduna başlamaq üçün fevralın 27-dən martın 1-dek atəsi dayandırmağa razılaşdırıldı. Lakin Bakının sağlığını səngidiyinə əmin olan erməni tərəfi ateşkəsden Azərbaycan şəhərinin dinc əhalisinin xainəsinə məhv edilmiş məqsədilə istifadə etdi.

Xocalıların kütlevi şəkildə qətə yetirilməsi xəberi təkcə Azərbaycanı silkələmedi. Fransanın "L'evenement" jurnalı yazmışdır: "Ermənilər Xocalı ərazisində hücum etdilər. Bütün dünya eybəcər hala salınmış cəsədlərin şahidi olub". Nüfuzlu "Le Monde" qəzeti de Xocalı faciəsindən bəhs etmişdir: "Xarici jurnalistlər qətə yetirilənlər arasında qadınların, baş dərisi soyulmuş və onlara mısır vuруlmuş üç usağı görüblər. Bu, "Azərbaycan təbliğatı" deyil, bu, fakt ve reallıqdır". Londonun "Sunday Times" qəzeti qeyd etmişdir: "Erməni əsgərləri yüzlərlə ailəni qətə yetiriblər". "Times" qəzeti de dəhşətə gələrək bildirmişdir: "Çoxları şəkət edildi, bir kiçik qızdan isə yalnız baş qaldı".

Rusiyadakı "Memorial" İnsan Hüquqları Mərkəzi vurğulamışdır ki, Xocalıya hücum zamanı Ermənistən silahlı qüvvələrinin mülki əhalisinə qarşı hərəkətləri Cenevə Konvensiyası, Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsi, Fövgələdə hallarda və silahlı münaqişə dövründə qadınların və uşaqların müdafiəsi haqqında Bəyannamə ilə kobud şəkildə ziddiyət taşkil edir. "Azad" dehizlə zonasında və ona bitişik ərazidə yerləşən mülki əhalinin qətləyinə heç bir haldə haqq qazandırmaq olmaz", - deyə mərkəzin hesabatında bildirildi.

Avropanın İnsan Hüquqları Məhkəməsi 22 aprel 2010-cu il tarixli qərarında Xocalı şəhərinin azərbaycanlı mülki əhalisinin kütlevi şəkildə məhv edilməsini "mühərbi cinayətləri və ya insanlığa qarşı cinayətlərə bərabər olan xüsusi ağırlıqlı hərəkətlər" kimi qiymətləndirdi.

Xocalı faciəsinə Azərbaycanda dövlət səviyyəsində siyasi-hüquqi qiymət verilib. 1994-cü il fevralın 24-də Milli Meclisin qəbul etdiyi "Xocalı soyqırımı günü haqqında" xüsusi qərarda bu hadisənin baş verme sebəbləri və onun hansı qüvvələr tərəfindən tördildiyi etraflı şəkildə açıqlandı.

Xocalı soyqırımına görə məsuliyyət ilk növbədə Ermənistən hərbi-siyasi rəhbərliyinin üzərinə düşür. Britaniyalı jurnalist Tomas de Vaalin "Qara bağ" kitabında Ermənistən üçüncü prezidenti Serj Sarkisyanın Ermənistən silahlı qüvvələr tərəfindən Xocalıda mülki əhalinin məqsədyönlü şəkildə məhv ediləsi faktını təsdiqləmişdir.

Bu, 30 ilə yaxın müddət ərzində Azərbaycan Respublikası ərazisinin beşdə birini işgal altında saxlamış, işgal etdiyi torpaqlarda azərbaycanlı əhaliyə qarşı etnik temizləmələr aparmış Ermənistən Respublikasının rəhbərliyinin hərbi cinayətkarlarından - Xocalının və digər azərbaycanlı yaşayış məntəqələrinin sakinlərinin kütlevi şəkildə məhv edilməsinin təşkilatçıları və iştirakçılarından ibarət olması faktını təsdiqləmişdir.

1992-ci ilin fevralında dini qədər silahlanmış, xaricdən hərbi güclə dəstəklənən Ermənistən saidirdi ki, genişmiqyaslı mühərbiyə hazır olmayan və daxili siyasi çekişmələrdən əziyyət çəkən Azərbaycan Xocalı faciəsinin təşkilatçılarına təslim olacaq və Qarabağın itirilməsi ilə razılışacaqdır. Lakin Azərbaycan nəinki ona qarşı həyata keçirilən hərbi təcavüze tab getirdi, həmçinin zaman keçidkə Cənubi Qafqazın ən qüdrətli dövlətinə çevrildi. Azərbaycan torpaqlarıni könlüllü olaraq tərk etmək barədə tələbi redd edən işgalçı Ermənistən isə saridici meğlubiyyətə mehkum olundu.

2020-ci ilde Azərbaycanın səbəti tam tükəndi. Sentyabrın 27-dən noyabrın 9-dək davam edən Vətən mühəribəsi nəticəsində Azərbaycan torpaqlarının işğalına son qoynulu. Bu Böyük Qəlebə Xocalı şəhərinin dirçəlməsinə, xocalıları tezliklə öz doğma yurdlarına qayıtmamasına da yol açdı.

Natiq MƏMMƏDZADƏ
Abbasqulu Ağa Bakıxanov adına Tarix İnstitutu,
Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin tarixi şöbəsinin
aparıcı elmi işçisi, tarix üzrə fəlsəfə doktoru

Xocalıda 31 il əvvəl ermənilər tərəfindən azərbaycanlılara qarşı tördülmüş soyqırımı müstəqillik dövründə yazılmış Azərbaycan poemalarında ona çox müraciət edilən mövzulardandır. Həmin soyqırımının bədii əksi Zəlimxan Yaqubun "O qızın göz yaşları", Fəridə Hicranın "Xocalı sülh istəyir", Elbariz Məmmədlinin "Mən savaşa çağırıram", Ələkbər Salahzadənin "Xocalı xəcilləri", Ədalət Əsgəroğlunun "Xocam, Xocalı", Ələmdər Quluzadənin "Şəhid şəhər", Nurəngiz Günüñ "Xocalı simfoniyası" və s. poemalarda yaradılıb. Həmin əsərlərdə Çingiz Mustafayevin obrazı, onun xidmətləri xüsusiyyətliyini dəvət etdirir. Digər tərəfdən ilk hərflər eyni olan Xocalı-Xirosimə-Xatın şəhərlərinin tale bənzərliyi əksər poemalarda müşayisə edilib. Faciənin başvermə zamanına və məkanına görə Xocalı soyqırımı onlardan müsibətli qətləm kimi təqdim olunub.

Elbariz Məmmədlinin "Mən savaşa çağırıram" poeması dünya xəritəsinin haqsızlar tərəfindən bölünməsinə etiraz motivləri ilə başlayır. Xocalıda cəsidi donmuş, süngüye keçirilmiş, alnı soyulmuş uşaqlar bütün dünyadan gözü baxa-baxa ermənilərin məhv etdiyinə qəzəb ifadə olunub. Hər tərəfin qarla örtülüyü bir gündə tökülen qanlılara bayram edən Moskva və Yerevan cəlladlarını bir gün bu qanın tutacağına əminlik poemada inam kimi təzahür edib. Əsərdə həmin faciənin kökündə Azərbaycanın ikiyə parçalanması, ermənilərin tarixi Azərbaycan torpaqlarına köçürülməsi kimi iyrişən siyasetin dayandığı eksini təpib.

Zəlimxan Yaqubun 2005-ci ilde yazılmış "O qızın göz yaşları" poemasında real Azərbaycan övladı olan Xəzəngülün timsalında faciənin qurbanları ümumiləşdirilib. Onun gözünün qabağında atası Təvəkkülün, anası Rayanın, bacısı Yeganənin amansızlıqla öldürüləməsinin təsviri ilə şair düşmənin kimliyini canlandırır. Poemanın "O qızın göz yaşları" bölümü o qədər həssaslıqla və ürək yanışı ilə qələmə alınib ki, oxuyan mütələhəm həmin misraların təsiri altına düşərək, Xocalı faciəsinin dəhşətlərini bir daha yaşamalı olur. Xəzəngülün əyilməzliyini nümayiş etdirildikdən sonra müəllif mühərbi dövrünün gerçikliklərinin tablosunu yaradıb. Qızın atasının ağaca necə sarınıb balasının gözü qabağında diridir yandırılmışını qovrula-qovrula təsvir edib. Atasının işğəncələrinə dözməyən qızçıqazın huşunu itirməsi, göz açanda atasından əsər-eləmət qalmadığını görməsi qorxunc səhne kimi göz önündə canlandırılıb. Bu amansızlıqları görməyə məhkum edilən Azərbaycan qızı sinmır, düşmənə olan nifretindən daha güclər.

Nurəngiz Gündün "Xocalı simfoniyası" və s. poemalarda yaradılıb. Həmin əsərlərdə Çingiz Mustafayevin obrazı, onun xidmətləri xüsusiyyətliyini dəvət etdirir. Digər tərəfdən ilk hərflər eyni olan Xocalı-Xirosimə-Xatın şəhərlərinin tale bənzərliyi əksər poemalarda müşayisə edilib. Faciənin başvermə zamanına və məkanına görə Xocalı soyqırımı onlardan müsibətli qətləm kimi təqdim olunub.

Bütün poemalarda faciənin tarixi aşığı əksini tapşırda, bir gün onların qisaslarının alınacağına ümidi də ifadə olunub.

Gülnar SƏMA filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Xocalı soyqırımı ilə bağlı tədbir

AMEA-nın Azad Həmkarlar İttifaqı (AHİ) və Qadınlar Şurasının təşkilatçılığı ilə Xocalı soyqırımının 31-ci iləldönümüne həsr edilmiş anım mərasimi keçirilib.

Əvvəlcə Xocalı soyqırımı qurbanları bir dəqiqəlik sükülla yad edilib.

Tədbiri giriş sözü ilə açan AMEA-nın Azad Həmkarlar İttifaqının sədri, professor Habil Qurbanov bildirib ki, xalqımız tarixin çox ağrı-acılı, qanlı-qadılı faciəvi günlər yaşayıb. Bunlardan ən dəhşətilərindən biri məhz Xocalı soyqırımıdır. 31 il önce Xocalıda yaşanan bu faciə yalnız bir xalqa qarşılıydi. Bu gün dünyanın bir sıra dövlətləri Xocalı faciəsinin soyqırımı faktı kimi rəsmən tənqidiyiblər. Xocalı soyqırımının beynəlxalq arenada tanıdılması istiqamətində aparılan düzgün və məqsədyönlü dövlət siyasetinin nəticəsidir ki, bu dövlətlərin siyahısı iləllər artdıqdadır. Xocalı soyqırımı kimi faciələrin bir daha yaşanmasından üçün hər birimiz bir vətəndaş olaraq dövlətəmizi, dövlətçiliyimizi yanında olmalı, onun artıncı gücüne öz emalı töhfələrimizi verməliyik.

Daha sonra Tarix İnstitutunun səbəb müdürü, t.ü.f.d., professor Cəbi Behramov, Tarix İnstitutunun Həmkarlar Təşkilatı

latinin sədri Hacı Həsənov, Tarix İnstitutunun Qadınlar Şurasının sədri tarix üzrə fəlsəfə doktoru Günel Aslanlı, Dilçiqlik İnstitutunun Qadınlar Şurasının sədri Şəbnəm Qəribli-Həsənli, Genetik Ehtiyatlar İnstitutunun Həmkarlar Təşkilatının sədri Hamlet Sadıqov çıxış edərək bildiriblər ki, bu faciə özünü tarixən guya əzilən, yaziq, məzələm bir xalq kimi göstərməyə çalışan ermənilərin əsil milli kimliyini ortaya qoysa. Eyni zamanda ermənilərin son yüz ildə bize qarşı təretdiyi alçaq cinayətləri bağışlayan, hətta bəzən unudan xalqımız üçün ciddi bir siqnal oldu. Biz kin saxlayan bir milət olmasına da, faciələrimizi də unutmamalıyq. Bu faciədə əliyənin insanların qanına bulaşanların cəzalandırılması üçün bütün istiqamətlərdə iş aparılmalıdır. Burada vətəndaş cəmiyyətinin, xüsusən ziyanlıların geniş imkanları var. Bu baxımdan beynəlxalq arenada dövlətəmizi tərəfindən həyata keçirilən "Xocalıya ədalet" kampanyası mühüm bir platformadır. Əlbətə, o gecə qəti edilən yüzlərə insanın hədədə ürəyimizi sizləndən faciəsi heç zaman yaddaşlardan silinməyəcəkdir. Lakin, təskinliyim odur ki, işğal olmuş torpaqlarımız artıq azaddır. Və cənab Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin dediyi kimi: "Biz Xocalının qisasını döyüş meydanında alıq!"

Nadir və nəslİ kəsilməkdə olan fauna növlərinin yeni siyahısı

Təbətdə heyvan və bitki növlərinin yox olması uzun illərdir həll edilməsi vacib olan problemlərdən biri olaraq qəbul edilməkdədir. Ətraf mühitin çırklənməsi, baş verən qlobal iqlim dəyişiklikləri, bütövlükdə yer üzərində - ekosferdə ekoloji tarazlığın getdikcə pozulması beynəlxalq aləmdə böyük narahatlılığı səbab olmuşdur. Bu gün beynəlxalq miqyasda quş növlərinin təxminən onda biri, məməli heyvan növlərinin dörrdə biri yoxolma təhlükəsi ilə üz-üzədir. Avropada isə məməli heyvan növlərinin 42, quş növlərinin 43, sürünenlərin isə 45%-nin yoxolma təhlükəsinin olması müyyən edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Qaqfaz regionundan ən zəngin təbii sərvətlərə malik ölkədir. Bioloji müxtəlifliyinə görə Azərbaycan dünyada özünəməxsus yerlərdən birini tutur. Azərbaycanın müasir faunasında həşəratlar 10000-dən artıq növlə, onurğalar 6 sinfa aid 702 növlə təmsil olunur. Hazırda Xəzərin Azərbaycan sektorunda və Azərbaycanın daxili su hövzələrində balıqların 12 dəstəsində mənsub olan 104 növünün və bir sıra yarımnövlərinin yayıldığı qeydə alınmışdır. Azərbaycanın amfibİ faunasına 2 dəstə, 6 fəsilə, 9 cinsə aid olan 11 növ, sürünenlər faunasına isə 2 dəstə (tisbağalar və pulcuqlular) 63 növ daxildir. Son araşdırılmalara görə Azərbaycan ərazisində 19 dəstəye, 65 fəsiləyə aid olan 407 quş növü vardır. Hal-hazırda faunamızda məməlilərin 7 dəstəyə daxil olan 115 növü yayılmışdır.

Nadir və nəslİ kəsilmiş heyvan növlərinin reintroduksiyası layihələri çərçivəsində Şirvan Milli Parkında Avropana yeganə və ən böyük ceyran populasiyasının sayı qısa müddədə 7 minə çatmış, Ağgöl Milli Parkı, Qobustan-Cəngicay vadisi, Acınohur-Sarıca düzənəzərlərə mərhələlərlə ceyran fərdlərinin buraxılması heyata keçirilmişdir. Zubrların (bizon və ya məşə kəli) təbətdə yaxılmış tarixi populasiyasının XX əsrin əvvəlində ovlanaraq məhv edilmişdir. Qaqfaz yarımnövüne aid sonuncu ferd 1927-ci ildə ovlanmışdır. Zubrların ölkəmizin vəhşi təbətine reintroduksiya edilməsi istiqamətində IDEA İctimai Birliyi, Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi və Umumdünya Vəhşi Təbətin Mühafizəsi Fondu (WWF) Azərbaycan ofisi tərəfindən intensiv işlər aparılır.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 3 oktyabr tarixli Sərəncamı ilə "Azərbaycan Respublikası"nda bioloji müxtəlifliyin qorunması-

na və davamlı istifadəsine dair 2017-2020-ci illər üçün Milli Strategiya" və Fealiyyət Planı təsdiq edilmişdir. Fealiyyət planında Azərbaycan Respublikası ərazisində nadir və nəslİ kəsilməkdə olan bitki və heyvan növlərinin səmərəli mühafizəsini təmin etmək məqsədi ile nəslİ kəsilməkdə olan əhəmiyyətli növlərin qorunması tədbirlərinin təkmilləşdirilmesi, nadir və nəslİ kəsilməkdə olan bitki və heyvan növlərinin tədqiq edilərək Qırmızı Kitabın 3-cü nəşrində daxil edilmiş müvafiq qurumlar qarşısında vəzifə olaraq qoyulmuşdur.

Azərbaycan zooloqları da bu sənədin icrasından irəli gələn məsələlərin həllində yaxınlaşdırılmışdır. Nadir və nəslİ kəsilməkdə olan fauna növlərinin tədqiqi üzrə Zoologiya İnstitutunun mütəxəssisleri tərəfindən daim intensiv monitoringlər aparılır. Aparılan monitoringlər nəticəsində Qırmızı Kitabın I və II nəşrinə salınmış, lakin keçən müddət ərzində aparılmış mühafizə tədbirləri nəticəsində sayında əhəmiyyətli artım qeydə alınan növlərin siyahıdan çıxarılmasına və eyni zamanda, saylarında azalmaqla qeydə alınan fauna növlərinin siyahıya əlavə edilməsinə ehtiyac yaranmış növlərin daxil edilməsi məsələlərinə aydınlıq getirilmişdir. Məlumat daxil edilərək 10 ildən beynəlxalq təcrübəyə əsaslanaraq Azərbaycan Respublikasının Qırmızı Kitabında verilən siyahılar mütemədi olaraq dəqiqlişdirilməli və yenidən nəşr edilməlidir. Nəşrə hazırlanan Azərbaycan Respublikasının Qırmızı Kitabının III nəşrində ilk dəfə olaraq beynəlxalq təcrübəyə əsaslanaraq növlərin statuslarının müyyənəşdirilməsində Beynəlxalq Təbətin və Təbii Sərvətlərin Mühafizəsi Təşkilatının (IUCN) kateqoriya və kriteriyalarından istifadə edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Qırmızı Kitabının II nəşrində daxil edilmiş və III nəşrində daxil edilmiş üçün aşağıda qeyd edilən 3 növ su onurğasızlarının aparılması ile yanaşı son illərdə Zoologiya İnstitutunda aparılan tədqiqat işlərinin nəticələrinə görə təbətdə tibb zəlizi - Hirudo orientalis növünün kütləvi ovlanması səbəbindən sayının azalması nəzərə alınaraq, yenİ III nəşrə yeni təsnifat statusları nəzərə alınmışdır.

Qırmızı Kitabın I nəşri (1989) ilə II nəşri (2013) arasından keçən bir müddət ərzində növlərin bir çoxunun təsnifatında dəyişikliklər edildiyi üçün bu növlərin yeni təsnifat statusları nəzərə alınmışdır. Qırmızı Kitabın III nəşrində daxil edilməsinə zərurət yaranmışdır. II nəşrə daxil edilmiş Lenkoran ana-dontu - Anodonta lenkoranensis artıq Anodonta anatina-nın sinonimi hesab olunur. Anodonta anatina növünün sayının azalmasında tehlükə olmadığı üçün onun III nəşre daxil edilməməsi, son illərdə aparılan monitoringlərin nəticələrinə əsasən saylarında azalmalar qeydə alınan 3 növün isə (Qarabağ ikiqabarlısı - Karabaghia tuberosa, Qabiella sireası - Gabbiella cyrea, Qalın sedəfəsi - Unio crassus) daxil edilməsinə qərar verilmişdir.

Qırmızı Kitabın I nəşrində 40, II nəşrində isə Həşəratlar sinfinə aid 77 növ daxil edilmişdir. III nəşrə sayıları bərpə olunan və yox olması təhlükəsi aradan qaldırılan 25 növün (Anthophora perso-

nata, Andrena albopunctata, Falsoexosoma cyanipenne və s.) isə əlavə edilməsi qərara alınmışdır. Beləliklə, III nəşrədə növlərin sayı 82 olmuşdur.

Qırmızı Kitabın II nəşrində (2013) daxil edilmiş və III nəşrində daxil edilmiş üçün 9 növ balığın monitoringinin aparılması ile yanaşı son illərdə aparılan monitoringin nəticələrinə görə bu qeyd edilən növlərlə yanaşı əlavə 2 sümüklü balıq növünün (Kür siyəni - Alosta curensis və Volqa siyəni - Alosta volgensis) Qırmızı Kitabın III nəşrində daxil edilməsi qərər verilmişdir. Beləliklə, III nəşrə artıq 11 sümüklü balıq növü daxil edilmişdir.

Qırmızı Kitabın I nəşrində 5, II nəşrində 6 amfibİlərin siyahısında deyişiklik edilməyəcək. Sürenənlərin sinfi üzrə əger I nəşrə (1989) 8 növ daxil edilmişdirse, II nəşrə (2013) növlərin sayı 14 olmuşdur. 2013-cü ildən bugüne qədər növlərin bir çoxunun təsnifatında dəyişikliklər edildiyi üçün bu növlərin monitoringinqi aparıldığdan sonra yeni təsnifat statusları nəzərə alınmışdır.

Ümumiyyətə, Azərbaycan Respublikasının Qırmızı Kitabının I nəşrində (1989) 14, II nəşrində (2013) 42 məməli növü daxil edilmişdir. III nəşrə, II nəşrədən məməlilərin siyahısından 6 növ çıxarılbı 3 növün daxil edilməsinə qərər verilmişdir. Beləliklə, Qırmızı Kitabın III nəşrində 39 məməli növü daxil edilmişdir.

Ümumiyyətə, Azərbaycan Respublikasının Qırmızı Kitabının I nəşrində (1989) 14, II nəşrində (2013) 42 məməli növü daxil edilmişdir. III nəşrə, II nəşrədən məməlilərin siyahısından 6 növ çıxarılbı 3 növün daxil edilməsinə qərər verilmişdir.

Ümumiyyətə, Azərbaycan Respublikasının Qırmızı Kitabının I nəşrində (1989) 14, II nəşrində (2013) 42 məməli növü daxil edilmişdir. III nəşrə, II nəşrədən məməlilərin siyahısından 6 növ çıxarılbı 3 növün daxil edilməsinə qərər verilmişdir.

Ümumiyyətə, Azərbaycan Respublikasının Qırmızı Kitabının I nəşrində (1989) 14, II nəşrində (2013) 42 məməli növü daxil edilmişdir. III nəşrə, II nəşrədən məməlilərin siyahısından 6 növ çıxarılbı 3 növün daxil edilməsinə qərər verilmişdir.

Ələddin EYVAZOV
AR ETN Zoologiya İnstitutunun direktoru vəzifəsini icra edən, aqrar elmlər üzrə fəlsəfe doktoru, dosent

Elşad ƏHMƏDOV
AR ETN Zoologiya İnstitutunun icraçı direktoru, biologiya elmləri doktoru, dosent

MÜSABİQE

Dilçilik İnstitutu

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu statdat vəzifəni tutmaq üçün müsabiqə elan edir. Vakant yer Azərbaycan dilinin tarixi şöbəsi üzrə şöbə müdürü vəzifəsində 1 yerdə.

Müsabiqədə filologiya üzrə fəlsəfe doktorları və elmlər doktorları iştirak edə bilərlər. Sənədlər müsabiqənin tələblərinə uyğun olaraq, elan dərc edilən gündən etibarən 1 ay müddətində elmi katibliyə təqdim edilməlidir.

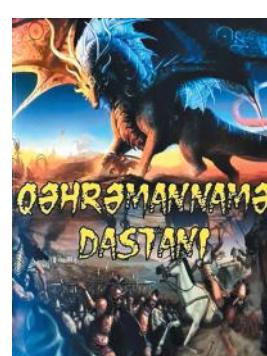
Ünvan: AZ1143, Bakı ş., H.Cavid pr., 117, V mərtəbə
Telefon: (+994 12) 5372088

AMEA-nın Arxeolojiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutunun kollektivi institutun Arxeoloji ərsin tədqiqi, tarixi və nəzəriyyəsi şöbəsinin aparıcı elmi işçisi, tarix üzrə fəlsəfe doktoru

Reşid Bəşirova heyat yoldaşı
Bəşirova Elza Məlikzə qızının
vəfatından kədərləndiyini bildirir və
dərin hüznələr başsağlığı verir.

Allah rəhmət eləsin.

"Qəhrəmannamə" yazılı dastan abidəsi kitab halında nəşr olunub

AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun Türkdilli əlyazmaların tədqiqi şöbəsinin aparıcı elmi işçisi, fil.ü.f.d., dosent Aybeniz Rəhimova "Qəhrəmannamə" yazılı dastan abidəsi (elmi-paleoqrafik, filoloji araşdırma və mətnin transfonliterasiyası)" adlı kitabı işıq üzü görüb. Yaxın Şərqdə geniş yayılmış, mövzusu islam dinindən daha öncəki minilliklərə gedib çıxan mifoloji-tarixi qəhrəmanlıq yazılı dastan abidəsi əsasında hazırlanmış bu kitab Əlyazmalar İnstitutunun Elmi Şurasının müvafiq qərarı ilə çap olunub.

Aybeniz Rəhimova "Qəhrəmannamə"nin metnini dastanın Əlyazmalar İnstitutunun xəzinəsində qorunur əlyazma və əski çap kitabları olmaqla səkkiz nüsxəsi əsasında nəşrə hazırlanmışdır. O, mövcud nüsxələrin içərisindən seçilmiş B-1506 şifri altında mühafizə olunan, XVII əsre aid yazılı dastan abidəsi üzərində elmi-paleoqrafik müqayisələr aparıb. Müellif "Qəhrəmannamə"ni elmi mənbələr əsasında digər dini-qəhrəmanlıq dastanlarıyla tipoloji müqayisəli təhlilə cəlb edib, onun mətnini müasir Azərbaycan əlifbasına transfonliterasiya edərək ilk dəfə Azərbaycan oxucularına təqdim edib.

Kitab "Giriş", "Qəhrəmannamə" dastan və onun əlyazması", "Qəhrəmannamə" dastanının nüsxələri və onların fərqli cəhətləri", "Dastanın elmi mənbələr əsasında məzmunun şərh", "Ədəbiyyat si-

yahısı" kimi hissələrlə bərabər, "Dastanın tərsənfonelite-rasıyası", "Dastanın fotofaksimilesi" də daxil edilib.

Ömrünü "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanının tədqiqinə həsr etmiş filologiya elmləri doktoru, Əməkdar elm xadimi, Şamil Cəmşidovun əziz xatirəsində ithaf olunan bu yeni nəşrin elmi redaktoru fil.ü.f.d., dosent Əli Məmmədbağiroğlu, redaktori Arif Ramazanov, rəyçiləri fil.ü.e.d., professor Azade Musayeva və fil.ü.e.d., dosent Paşa Əlioğludur.

Bildirmək istərdik ki, "Qəhrəmannamə" kitabı mifik qəhrəmanlarla, möcüzəli, sehirlə hadisələrlə zəngin olub, mifoloji-tarixi qəhrəmanlıq dastanıdır. Əsərin əsas sureti olan Qəhrəmanın adını daşıyır. İlk dəfə dastanın nüsxəsi ilə tanış olan prof. Şamil Cəmşidov dastan haqqında 1984-cü ilde "Bakı" qəzetində, "Qəhrəmannamə dastanı" adı altında məlumat xarakterli məqalə ilə çıxış edərək: "Qəhrəmannamə"nin Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatında analogu olmayan mifoloji-tarixi-qəhrəmanlıq dastanı olduğunu vurğulamışdır. Iran-Turan əfsanələri əsasında yaranmış "Qəhrəmannamə" dastanının məzmunu İslam-dan qabaqlı dövrü əhatə edir, sujet və ideyəsinə görə, tarixi-mifoloji xarakter daşıyır. Əsərdə çox qədim dövr, Firdovsinin "Şahname"indəki hökmardalar və bu dövredə aid mühərribələr təsvir edilir.

Vəfa SAHİBQIZI
AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun Kitabxana və bibliqrafiyasunaşlıq şöbəsinin redaktoru

Redaksiya heyeti:

İsa Həbibbəyli, Arif Həşimov, Dilqəm Tağıyev,
İbrahim Quliyev, Nərgiz Paşayeva, Rasim Əliquliyev,
Tofiq Nağıyev, İrədə Hüseynova, Gövhər Baxşəliyeva, Cəmil Əliyev,
İsmayıllı Hacıyev, Fuad Əliyev

Baş redaktor: Ağahüseyin Şükürov

Ünvan: AZ 1001, Bakı, İstiqlaliyyət küçəsi 30.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyəti

e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Qəzet "Elm" qəzetinin redaksiyasında yığılır və "CBS" nəşriyyatında çap olunur.

Tiraj: 2000

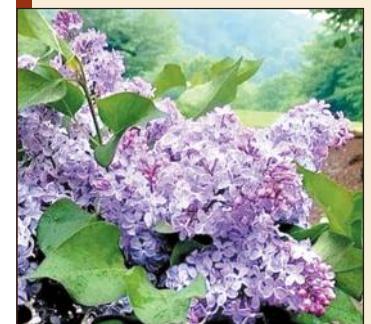
Ученые
завтрашнего дня

стр. 10 ⇨

Наш язык -
наша идентичность

стр. 11 ⇨

Бесспорный
научный результат

стр. 12 ⇨

Мир
на моей
ладони

стр. 12 ⇨

Открывая новые горизонты

Для более глубокого изучения наследия Гейдара Алиева мобилизован весь научный потенциал НАНА

В Президиуме НАНА под председательством президента НАНА академика Исы Габибейли состоялось совещание, посвященное реализации Плана мероприятий в рамках Года Гейдара Алиева и предстоящим задачам. Коснувшись мероприятий НАНА республиканского масштаба, руководитель академии проинформировал о научных конференциях, подготовке документального фильма "Общенациональный лидер Гейдар Алиев и Национальная академия наук Азербайджана".

Кроме того, академик Габибейли отметил, что в течение года планируется выпуск третьего издания "Красной книги", монографий "Общенациональный лидер Гейдар Алиев и Национальная академия наук Азербайджана", "Гейдар Алиев: масштаб личности и деятельности", "Образ Гейдара Алиева в изобразительном искусстве" (на английском языке), "Гейдар Алиев и Ильхам Алиев: стабильность, могущественное государство и философия победы", а также книга, в которой будут собраны указы и распоряжения Гейдара Алиева в связи с азербайджанской литературой, книга "Воспоминания азербайджанских ученых о Гейдаре Алиеве", а также электронное издание "Воспоминания выдающихся политиков и государственных деятелей о Гейдаре Алиеве".

Даны соответствующие поручения

Говоря о темах научных конференций, которые пройдут в масштабе академии, и направлениях монографических исследований, руководитель НАНА подчеркнул особую значимость издания "Энциклопедии Гейдара Алиева" и сообщил, что за короткие сроки рабочей группой, в которую входят сотрудники Научного центра "Азербайджанская национальная энциклопедия", был подготовлен соответствующий справочник.

Затем генеральный директор научных учреждений и организаций и авторы книг, которые планируется издать, подробно отчитались о проделанной работе. Далее прошли дискуссии, в ходе которых свои мысли и предложения озвучили академики Ирада Гусейнова, Говхар Бахшилиева, Теймур Керимли, Мухтар Иманов, члены-корреспонденты НАНА Эртегин Саламзаде, Муса Гасымлы, Гурбан Етиришили, профессора Керим Шукюров, Аббас

Сеидов, Надир Мамедли, Мамед Алиев, Асиф Рустамлы, доктора исторических наук Эйнурра Мадатли и Адалыт Гасымов, доктор философских наук Физули Гурбанов, доктор философии по истории Ильгар Нифталиев и другие.

Подчеркнув, что для более глубокого изучения наследия общенационального лидера мобилизован весь научный потенциал НАНА, академик Иса Габибейли сообщил, что в конце года пройдет специальное заседание Президиума НАНА, которое подведет итоги мероприятиям Академии наук в рамках Года Гейдара Алиева, и дал соответствующие поручения и рекомендации руководителям научных учреждений и организаций, а также рабочим группам.

Связям крепнуть

Еще одно значимое событие с участием руководителя главного научного ведомства страны состоялось несколько дней назад в Институте литературы им. Низами Гянджеви (ИЛ). Речь идет о международной научной конференции "Махтумкули Фараги - выдающийся поэт мировой литературы".

Мероприятие состоялось при совместной организационной поддержке ИЛ и Института языка, литературы и национальных рукописей имени Махтумкули Академии наук Туркменистана. По этому случаю в фойе была организована выставка, посвященная творчеству поэта и культуре Туркменистана.

Отметим, что в конференции принимали участие Чрезвычайный и Полномочный посол Республики Туркменистан в Азербайджане Гурбанмаммет Эльясов, а также туркменские ученые.

Открыв мероприятие вступительным словом, академик Габибейли рассказал об истории азербайджано-туркменских связей, подчеркнув, эти связи получили еще большее развитие в годы независимости.

Отметив, что в настоящее время туркменско-азербайджанские научно-литературные связи вышли на новый этап своего развития, руководитель НАНА отметил, что в данном направлении важные мероприятия реализуются на государственном уровне. Академик также подчеркнул, что официальные документы, подписанные Президентом Азербайджана Ильхамом Алиевым, открывают новые горизонты для развития опирающихся на глубокие корни

многогранных связей с братским Туркменистаном. "Богатое литературное наследие Махтумкули Фараги, - отметил глава НАНА, - широко исследуется в Азербайджане, наша страна является вторым крупным научным центром изучения жизни и творчества поэта, и большим вкладом ученых Академии наук в изучение наследия поэта является обнаружение в Баку и издание неизвестного до этого рукописного "Дивана" Махтумкули Фараги (1913, Бухара).

Посвящается великому поэту

По словам президента НАНА, по случаю празднования 300-летия выдающегося мыслителя Махтумкули Фараги в Туркменистане планируется проведение многочисленных мероприятий, посвященных великому поэту, а первым международным мероприятием в этом цикле является проводимая в Баку конференция, ставшая еще одним примером братства между двумя странами.

В заключение своего выступления академик Иса Габибейли предложил подготовить и издать в качестве вклада в празднование 300-летнего юбилея Махтумкули Фараги совместное монографическое исследование, посвященное богатому литературному наследию великого мыслителя.

Затем выступил Гурбанмаммет Эльясов, который выразил благодарность организаторам мероприятия за внимание, оказываемое в Азербайджане творчеству видного туркменского поэта Махтумкули Фараги, и сообщил, что в честь юбилея выдающегося туркменского поэта и мыслителя Международная организация тюркской культуры (ТОРКСОЙ) объявила 2024 год Годом Махтумкули, и уже дан старт работам в данном направлении. Гурбанмаммет Эльясов отметил, что в качестве посла Туркменистана в Азербайджане он приложит все усилия для еще большего развития связей между двумя братскими странами.

Завершилась конференция подарком - произведением живописи, на котором запечатлены виды современного Баку - который академик Габибейли преподнес туркменскому дипломату. И заключительным этапом мероприятия стала дегустация блюд национальной кухни Туркменистана.

Ученые завтрашнего дня

Научные проекты молодежи - успешная трудовая деятельность в перспективе

Инициативы молодых исследователей в области науки являются приоритетом для соответствующих организаций нашей страны. В высших учебных заведениях Азербайджана созданы все необходимые условия для развития молодежи, в них используются новые программы, которые охватывают новаторские научные направления.

Ежегодно из более чем двух тысяч исследовательских работ, фиксируемых в научной базе Web of Science, более половины принадлежит нашим университетам. Об этом красноречиво свидетельствуют и итоги завершившегося XII Республиканского конкурса "Ученые завтрашнего дня": первое место заняли 11 учащихся, второе - 29 старшеклассников и на почетном третьем месте - 46 школьников, разработавших 25 научных проектов. Из числа победителей отобраны семь человек, которые примут участие в Международной выставке науки и инженерии (Intel ISEF) в США.

Выявить таланты

Конкурс для молодежи с исследовательскими навыками был организован Национальной академией наук, министерствами науки и образования, молодежи и спорта, Институтом образования, Центром Гейдара Алиева, Конфедерацией профсоюзов Азербайджана, а также компанией bp-Азербайджан.

Председатель научно-экспертной комиссии, директор Института образования Руфат Азизов, представивший на церемонии открытия конкурса отчет о статистических показателях научного состязания, проинформировал об общем количестве заявленных, принятых и оцененных проектов по восьми направлениям, а также о показателях этих проектов по городам и областям. Отметив, что из 486 зарегистрированных на конкурс проектов 163 получили право на участие, председатель комиссии подчеркнул, что представленные на конкурс проекты - это начало успешной трудовой деятельности в дальнейшей жизни студентов, ведь основной целью конкурса является выявление талантливых студентов с научно-исследовательским и творческим потенциалом, развитие у них критического мышления, тайм-менеджмента, ораторских и коммуникативных навыков, расширение связей между высшими учебными заведениями и научными организациями, общеобразовательными школами, что позволит учащимся общаться со сверстниками со схожими интересами.

В конкурсе особо (не в первый раз) отличились учащиеся лицея

"Молодые таланты" при Бакинском государственном университете (БГУ). В течение трех дней жюри оценивало исследовательские проекты студентов в основном по восьми направлениям (математика, физика и астрономия, химия, биология, медицина и здоровье, экология и природопользование, инженерия, информатика).

По словам министра науки и образования Эмина Амруллаева, в последние годы среди студентов растет интерес к инженерии, математике, физике и информатике, в рамках конкурса преобладают проекты, ориентированные на STEAM (онлайн-сервис цифрового распространения компьютерных игр и программ, разработанный и поддерживаемый компанией Valve. STEAM выполняет роль средства технической защиты авторских прав, платформы для многопользовательских игр и потокового вещания, а также социальной сети для игроков). Ярким примером этого является создание в нашей стране Инновационного центра STEAM.

Эксперименты - в научных лабораториях

В заключительный день состязания жюри объявило имена победителей. Среди них - удостоившиеся первого места Мисир Гусейнли и Айшан Гаджиева, (физика и астрономия), Аяз Омарли и Омар Ибрагимов (химия), второе место занял Джамал Ахундов (биология), третье места у Джафара Джафарова и Айтадж Алиевой (биология), а также у Архуна Абдуллазаде (физика и астрономия). Специальную награду за исследования в области биологии получили Фидан Рухуллаева и Хурраман Яхъязаде.

Трудно переоценить и роль Национальной академии наук в подготовке ученых завтрашнего дня. Об этом на церемониях открытия и закрытия говорил президент НАНА академик Иса Габибейли, подробно проинформировав о том, какие мероприятия проводятся в возглавляемом им учреждении по развитию молодых ученых и специалистов.

Для институтов НАНА стало традицией посещение учеными академии школьных лабораторий и классов, где во время встреч с учащимися они рассказывают о научных проектах, азербайджанских исследователях, деятельности учреждений главного научного ведомства страны - Академии наук и Министерства науки и образования, один из институтов которого - Институт химии присадок (ИХП) - оказал научно-техническую поддержку нынешнему конкурсу. А именно - в лаборатории физиологически активных органических соединений ИХП была прове-

дена экспериментальная часть проекта конкурсантов - студентов вузов химико-биологического профиля.

Далее - в оценке проектов для учителей общеобразовательных школ регионов в качестве спикера в презентации принял участие заведующий лабораторией систематики и географии высших растений Института ботаники Рашид Салимов. А главный специалист отдела геоэкологических проблем Института нефти и газа Магеррам Мехтиев принял участие в конкурсе в качестве научного руководителя Нигяр Алиевой, ученицы 9-го класса школы-лицея №2: ее проект Trinity Panel был представлен на конкурс в номинации "Инженерия и экология", а цель работы - получение энергии от Солнца, ветра и дождя в любое время года, при любых погодных условиях.

При научной поддержке ученых

Институт физиологии имени академика Гараева подготовил к конкурсу двух учащихся Образовательного комплекса №132-134 Зию Бабаева и Мирзу Сеидова: ребята, ранее принимавшие участие в Олимпиаде по медицине и вопросам здоровья, в рамках конкурса вместе с заведующим лабораторией иммунофизиологии и экспериментальной трансплантологии института доктором медицинских наук Рашидом Шоланом участвовали в операциях, проводимых в Республиканском диагностическом центре. Тем самым школьники завоевали право на участие в конкурсе с темой "Исследование эффективности трансплантации почки и ее влияние на качество жизни больных хроническими почечными заболеваниями у населения Азербайджана". К слову, сбор презентационных материалов на основе статистического анализа клинико-лабораторных показателей больных с почечной недостаточностью продолжается и после конкурса.

Гордятся в НАНА и своими предыдущими успехами. Так, в 2018 году в рамках VII республиканского конкурса "Ученые завтрашнего дня" десятиклассники средней школы №251 Низаминского района Баку выполнили научный проект, который вышел в финал международного конкурса "OKSEF-2018", проходившего в турецком Измире, и завоевали для нашей страны бронзовую медаль.

Через год этот успех повторили 11-классники средней школы №251 Низаминского района - в рамках VIII конкурса ребята также вышли в финальный этап международного конкурса "OKSEF-2019" и стали победителями. А экспериментальная часть проекта выполнялась под руководством ученых Института химии присадок в лаборатории присадок к смазочно-охлаждающим жидкостям.

В ноябре 2021 года два победителя конкурса "Ученые завтрашнего дня" из Мингячевирского городского математико-гуманитарного лицея имени Самеда Вургана вышли в финал Международного научного конкурса BUCA IMSEF-2021 и удостоились бронзовой медали. Кстати, в прошлом году воспитанники лицея заняли 3-е место в номинации "Химия". И всем этим проектам научную поддержку оказали ученые ИХП.

Галия АЛИЕВА

Предотвратить опустынивание

Научный сотрудник Института почвоведения и агрохимии Министерства науки и образования доктор философии по биологии, доцент Заман Мамедов принял участие в семинаре, состоявшемся в рамках проекта "Продвижение глобальной обзорной платформы по лесам Кавказского региона".

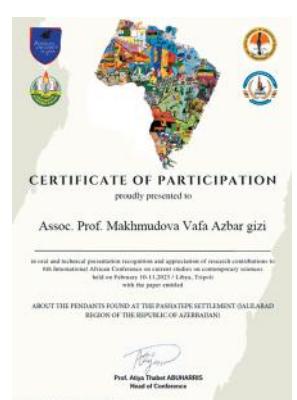
В мероприятии также приняли участие представители Азербайджанского филиала Регионального экологического центра Кавказа, министерств экологии и природных ресурсов, экономики, сельского хозяйства, цифрового развития и транспорта, науки и образования, международных организаций и НПО.

В ходе встречи состоялись презентации и обсуждения о проделанной работе по оценке возможностей лесовосстановления и аналитическим инструментам в Национальном лесном атласе.

Отметим, что основной целью проекта, реализуемого Программой ООН по окружающей среде (ЮНЕП), Институтом мировых ресурсов (WRI) и Азербайджанским филиалом Регионального экологического центра Кавказа при поддержке Глобального экологического фонда (ГЭФ), является предотвращение опустынивания и защита биоразнообразия, а также создание онлайн-атласа лесов с возможностями контроля, анализа и информации, полученными современными методами для принятия правильных решений.

Сертификат международного саммита

Ведущий научный сотрудник Института археологии, этнографии и антропологии НАНА доктор философии по истории Вафа Махмудова принимала участие в VI Международном африканском саммите, который прошел на онлайн-платформе в столице Ливии Триполи.

На саммите, в котором также участвовали ученые и эксперты из более чем 65 стран мира, азербайджанский археолог проинформировал об уникальных украшениях, полученных в ходе раскопок Муганской неолито-энолитической экспедиции на Пашатепинском археологическом памятнике близ Джалилабада.

Выступление азербайджанского исследователя было воспринято с большим интересом остальными участниками: после своего доклада она ответила на все интересующие вопросы.

Кроме того, Вафа Махмудова была награждена сертификатом за свои исследования и вклад в работу саммита.

Обработка и распознавание изображений

12-15 сентября в городе Курск (РФ) состоится XVII Международная научно-техническая конференция "Оптико-электронные приборы и устройства в системах обработки и распознавания изображений".

Мероприятие будет организовано Федеральным исследовательским центром "Информатика и управление" Российской академии наук (РАН), Минобрнауки России, Нацкомитетом анализа изображений и распознавания изображений при Президиуме РАН, Институтом информационных технологий Министерства науки и образования Азербайджана, Институтом проблем передачи информации им. А.А. Харкевича Белорусского и госуниверситета, Карабльским научным центром Федерального исследовательского научного центра РАН, Ошским и Юго-Западным госуниверситетами.

Основными направлениями конференции, соучредителем которой вот уже седьмой год является ИИТ, станут математическая обработка, анализ, теория распознавания изображений, проектирование и анализ машинных систем, специализированные вычислительные устройства, параллельные и распределенные вычисления, автоматизация производства, процессы с применением оптикоэлектронных систем и др.

Наш язык - наша идентичность

Любовь родному языку нужно формировать в семье

В Институте языкоznания имени Насими НАНА состоялось мероприятие, посвященное 21 февраля - Международному дню родного языка. Генеральный директор института профессор Надир Мамедли, открывший мероприятие вступительной речью, рассказал об истории Международного дня родного языка, который отмечается во всем мире.

В частности, он отметил, что в 1952 году в акции против запрета бенгальского языка в Пакистане мученической смертью погибли четыре человека, и в знак уважения к их памяти ЮНЕСКО в ноябре 1999 года объявило 21 февраля Международным днем родного языка.

Кроме того, по словам профессора Мамедли, после обретения нашим государством независимости были приняты различные меры по внедрению и использованию азербайджанского языка. Так, в 1970 году в Баку проходило 50-летие Азербайджанского государственного университета (ныне Бакинский государственный университет), на котором общенациональный лидер Гейдар Алиев нарушил существовавшие до него идеологические правила и многолетние "традиции" и высказался не в пользу русского, а в пользу родного, азербайджанского языка.

Также среди важнейших мер он отметил необходимость включения отдельной статьи о функционировании азербайджанского языка в качестве государственного в Конституцию Азербайджанской ССР 1978 года при личной инициативе и решимости великого лидера, непоколебимой воле и серьезных усилиях.

На мероприятии с докладами выступили заведующий отделом образования института доктор филологии по языкоznанию, доцент Рахим Гейдаров ("Языковая политика в Азербайджане"), ведущий научный сотрудник отдела тюркских языков доцент Эльнара Алиева ("Проблема родного языка в глобализованном мире") и исследователь Арзу Иsgендерзаде ("Наш язык - наша идентичность").

Через выступления всех спикеров красной нитью прошла мысль, что разные языки в мире являются выражением культур, и если уничтожается язык, вместе с ним уничтожается вся культура. "Любовь к языку начинается с семьи, детского сада, школы и продолжается всю жизнь. Поэтому любовь к родному языку нужно формировать в семье", - резюмировали они.

О деятельности в области развития языков в нашей стране на мероприятии рассказали профессора Ильхами Джабаровой, Исмаил Кязымов, доктор филологических наук Нариман Сеидалиев, доценты Кирафят Имамгулиева и Шякяр Оруджева.

Наша сила, наша гордость

Братство Турции и Азербайджана - незыблемо

Первое, что приходит на ум, когда мы думаем о братьях и сестрах, - это биологическая и духовная связь между детьми одних и тех же родителей, бескорыстная любовь и доверие, на которые можно опереться. Турция и Азербайджан являются самым красивым и наглядным примером этого братства.

Если мы обратим внимание на недавнюю историю азербайджано-турецких отношений, то увидим, что азербайджанский народ не только создал организацию под названием "Братская помощь" для сбора и отправки турецких детей, оставшихся без попечения родителей в прифронтовых районах в первую Мировую войну, но и героически воевал, а некоторые стали шехидами в битве при Чанагтале.

Эта самоотверженность настолько глубоко укоренилась в памяти турецкого народа, что он оказал свою помощь в 1918 году, создав Кавказскую исламскую армию, в которой участвовали азербайджанские добровольцы против геноцида армян в Азербайджане. В результате деятельности этой армии Азербайджан был очищен от армянских террористов.

История повторяется: поддержка Турцией правого голоса Азербайджана на международной политической арене во время 44-дневной Отечественной войны 2020 года вдохновила и заставила гордиться наш народ. Именно эта политическая и мо-

ральная поддержка Турции придала нам сил и мужества, вселила уверенность в нашу великую Победу, показала, что стопы братства нерушимы.

Страшное землетрясение, случившееся в Турции 6 февраля этого года, глубоко потрясло всех нас. В этот трудный момент Азербайджан еще раз показал, что всегда рядом с братской страной. Сразу же после землетрясения по распоряжению Президента Азербайджана Ильхама Алиева были приняты срочные меры по отправке помощи братской Турции для ликвидации последствий стихийного бедствия. Наши спасатели провели поисково-спасательные работы в районе землетрясения. Все в нашей стране делали все возможное, чтобы помочь Турции.

По инициативе первого вице-президента Азербайджанской Республики, президента Фонда Гейдара Алиева Мехрибан Алиевой была организована акция помощи пострадавшим от землетрясения районам. В Турцию были отправлены медикаменты и оборудование, другие необходимые материалы и продукты питания.

"Наша любовь к Турции безгранична, мы всегда будем поддерживать Турцию. Братство Турции и Азербайджана наше единство - наша сила, наша гордость.

Наргиз АЛИЕВА,
заводделом Национального музея истории Азербайджана
доктор исторических наук

Новое издание по истории

Издана книга "Первый армяно-азербайджанский конфликт в Карабахе и Зангезуре (1905-1906 гг.)", автором которой стал сотрудник Национального музея истории Азербайджана доцент Фархад Джаббаров, а научным редактором - генеральный директор музея академик Наилья Велиханлы.

В научном труде, написанном на основе архивных документов и мате-

риалов, опубликованных в периодических изданиях, рассказывается об армяно-азербайджанском конфликте в Карабахе и Зангезуре в 1905-1906 годах. В издании также освещаются вопросы организации сопротивления армянскому террору, влияния событий в Карабахе и Зангезуре на процессы политического объединения, национального единства в азербайджанском обществе.

Бламаж французского шовинизма

Зохра Алиева: Charlie Hebdo - сортище фанатиков, которых следует разоблачить

В то время как Турция объявила семидневный траур после одного из самых разрушительных землетрясений последних лет, французское издание Charlie Hebdo распространило позорную для всего французского общества и медиа карикатуру на землетрясение.

Рассматривая эту гнусную по содержанию и намерениям карикатуру, трудно переоценить чреватую сложностью связь между терроризмом и средствами массовой информации. Возможно, за последние годы ни одна другая "проблема", кроме как ислам и его ценности, не характеризовалась таким "плодотворным" освещением в Charlie Hebdo, и, возможно, ни одна другая "проблема" не требовала от профессионалов медиа такой поддержки журналистской этики и сбалансированности в своих репортажах. Многие карикатуры, которые мы наблюдаем уже на протяжении нескольких лет в этом французском издании, преднамеренно задуманы с учетом освещения в некоторых СМИ.

Они нацелены не только на реальные жертвы, но и на миллионы потрясенных зрителей и читателей по всему миру.

Действия Charlie Hebdo с целью привлечь аудиторию - перед лицом непрекращающихся волн технологических и финансовых преобразований - могут создать сильное искушение сосредоточиться на насилии и сенсационности, вызвав тем самым своеобразную медийную тенденциозность. Эти неприемлемые для цивилизованного мира шаги и поступки Charlie Hebdo являются ничем иным, как проявлением французского шовинизма. Ведь неспроста "шовинизм" является перекочевавшим в другие языки словом французского происхождения. Оплот демократии и шовинизм - сочетание несочетаемого.

В Азербайджане также пристально следят за действиями этого горя-издания, резко осуждая каждые его выпады. А один из представителей азербайджанской франкоязычной интеллигенции Зохра Алиева откры-

то выразила свое отношение к этой карикатуре и направила письмо протеста в редакцию Charlie Hebdo. Вот как доктор философии, доцент, заведующая отделом международных отношений Института философии и социологии НАНА, кавалер ордена "Академические пальмы" Зохра Алиева прокомментировала очередной прступок французского издания: "Сатирическое французское издание Charlie Hebdo, известное своими скандальными тюркофобскими и исламофобскими публикациями, опубликовало очередной рисунок. В этот раз французское издание изобразило карикатуру последствий разрушительного землетрясения, произошедшего недавно в Турции. На опубликованном изображении в карикатурном стиле показаны разрушенные здания и перевернутый автомобиль. При этом под изображением стоит надпись, которая гласит: "Землетрясение в Турции. Даже танки не понадобились". Когда-то я сочувственно отнеслась к убийству коллег, журналистов-карикатуристов Charlie Hebdo, но вскоре пожалела о своем сочувствии. На знамени Великой Французской революции было написано "Свобода, равенство, братство!" Где же оно, это братство? Выходит, полноценного понятия этого братства нет, оно эфемерно!

Вы представляете Францию в целом и его президента в частности антимусульманами...

Как-то в беседе с консулом Франции в Азербайджане зашел разговор о сфере моих интересов. "Французское просвещение", - ответила я. Меня вверг в недоумение его ответ: "Мадам, они обманули весь мир". Как же прекрасно он знал сущность своего народа, к кому относятся сотрудники Charlie Hebdo, - бездушные, злобствующие фанатики, получающие дозу героя от чужих бедствий. Я бы рекомендовала им писать карикатуры на своих соотечественников.

В своем письме протеста, адресованном редакции этого издания, я обратилась к его сотрудникам, напомнив эпизоды из истории славной Франции: "Мир ваших колоний, по которому вы прошли, который и создал прошлое величие Франции. Более 35 процентов второго по величине континента планеты в течение 300 лет оставались под контролем Франции. Что с ними стало сейчас? Сенегал, Кот-д'Ивуар и Бенин превратились в центры работорговли. Колонизаторы расхищали природные богатства материка, при этом любые попытки восстаний и бунтов жестко подавлялись. В борьбе за независимость погибли более 2 миллионов африканцев, а в период Первой мировой войны погибли сотни тысяч жителей этого континента, будучи поставленными под ружья французской армии. При этом сотни тысяч человек, выступавших за независимость стран Африки, были убиты колонизаторами.

Если же говорить об исторических фактах, то, может, Эмманюэлю Макрону вначале следует признать геноцид, который Франция учинила против алжирцев за время постыдного колониального правления в Алжире с 1830 по 1962 год? Алжирские источники используют цифры от 1 миллиона до 1,5 миллиона погибших и о 3 миллионах алжирцев, перемещенных в концлагеря!".

В письме я напомнила им о событиях недавнего времени, о которых надо везде говорить, именно на них неплохо было бы рисовать карикатуры, а не на пророка, на трагические события в Турции.

Представьте, что 2 октября 1940 года режим Виши принял первый "Декрет о евреях" (фр. Statut de juifs), ограничивающий их передвижение, доступ в общественные места и профессиональную деятельность. В июне 1941 года был принят второй декрет, еще более ухудшивший положение евреев. Выявление евреев и выдачу их нацистам добровольно и активно занимались многие французы. 29 марта 1941 года был создан "Генеральный комиссариат по еврейским вопросам" (фр. Commissariat g?n?ral aux questions juives) под руководством Ксавье Валла, который занимался передачей еврейской собственности на оккупированной территории в руки нацистов. С 6 мая 1942 года комиссариат возглавил Луис Даркье де Пеллепуа, который занялся той же деятельностью в "свободной зоне".

В письме я напомнила им о событиях недавнего времени, о которых надо везде говорить, именно на них неплохо было бы рисовать карикатуры, а не на пророка, на трагические события в Турции.

Представьте, что 2 октября 1940 года режим Виши принял первый "Декрет о евреях" (фр. Statut de juifs), ограничивающий их передвижение, доступ в общественные места и профессиональную деятельность. В июне 1941 года был принят второй декрет, еще более ухудшивший положение евреев. Выявление евреев и выдачу их нацистам добровольно и активно занимались многие французы. 29 марта 1941 года был создан "Генеральный комиссариат по еврейским вопросам" (фр. Commissariat g?n?ral aux questions juives) под руководством Ксавье Валла, который занимался передачей еврейской собственности на оккупированной территории в руки нацистов. С 6 мая 1942 года комиссариат возглавил Луис Даркье де Пеллепуа, который занялся той же деятельностью в "свободной зоне".

(продолжение на стр. 12)

Бесспорный научный результат

Ученые Института дендрологии продолжают изучать растения с широким фармакологическим спектром

В последнее время в нашей стране интенсифицировались работы по озеленению с использованием экзотических декоративных деревьев и кустарников. Этому способствуют закладка новых парков, аллей, создание новых зон отдыха.

По мнению экспертов, местная флора не столь богата видовым разнообразием дрвесных растений и не может обеспечить озеленение всей республики высокодекоративными видами. Поэтому Институт дендрологии Министерства науки и образования еще в 60-х годах прошлого века активизировал свою деятельность по интродукции большого количества видов растений из других флор в области жилой застройки: растения с высокими декоративными качествами, как правило, более требовательны, а одним из самых распространенных видов в ландшафтном дизайне является сирень обыкновенная с Балканского полуострова.

Это растение успешно культивируется и в других регионах Азербайджана благодаря его необычайной зимостойкости, красоте цветения и хорошему размножению.

Недавно в Институте дендрологии завершились исследования некоторых видов сирени обыкновенной (*Syringa vulgaris L.*). Работа проведена научным сотрудником института Ирадой Мамедовой. Вот что она рассказала нашим читателям по результатам исследований: "В городских условиях сирень обыкновенная устойчива к выхлопным газам и пыли, в летний период поверхность молодых листьев сирени удерживает в три раза больше пылинок, чем деревья тополя и липы, которые широко используются в озеленении. Согласно проведенным исследованиям, сирень обыкновенная адсорбирует до 0,5 г пыли на 1 квадратный метр ассимиляционной поверхности. Пыль оседает на листьях растений, спо-

собствуя повышению влажности воздуха, создавая тем самым определенный микроклимат и интенсивно снижая шум. Листья растения поглощают из воздуха большое количество диоксида серы, соединений фтора, защищают экологию и окружающую среду от вредного воздействия, обладая фитоидными свойствами".

Что касается аромата сирени, он очень тонкий и оказывает успокаивающее действие. Кроме того, это растение часто используют как противовоспалительное средство, известны также его жаропонижающие и болеутоляющие свойства.

В растении содержатся и другие полезные вещества, ускоряющие заживание ран, благодаря которым цветки сирени незаменимы в качестве лечебной повязки. А эфирное масло, полученное из цветков, можно использовать для изготовления духов: из листьев получают коричневые красители, а из цветов - зеленые.

Сирень обыкновенная - невысокое дерево или кустарник, достигающий 3-5 метров высоты. В ходе многолетних наблюдений азербайджанскими учеными установлено, что в последние годы зимостойкость растения повысилась, а растения вырастают до более крупных размеров.

- Если еще 20-25 лет назад, - поясняет Ирада Мамедова, - это был широкий куст диаметром до 3 метров и высотой не более полутора метров, то сейчас встречаются кусты высотой до 5 метров. Если раньше цветение происходило примерно раз в четыре года, то сейчас цветет почти каждый год, причем достаточно обильно. Такое революционное развитие сирени, так же как и некоторых других видов деревьев и растений в нашей коллекции, мы связываем с потеплением климата в стране.

К слову, ученые характеризуют ашеронский климат как сухой субтропический - со среднегодовой температурой +12-15°C, абсолютный минимум - минус

2-4°C зимой, максимальная температура летом - плюс 36-38°C, а переход среднесуточной температуры выше 4°C приходится на первую-вторую декады марта. Крайне редок период с постоянной среднесуточной температурой воздуха ниже 0°C.

Основным аппаратом по изучению сирени обыкновенной стал фитotron "Меммерт". Это негерметичная биокамера с температурой воздуха 22°C и светодиодными светильниками модульного типа для теплиц, в которой впервые в 1960 году было изучено применение и влияние тепла на всхожесть семян растений, и на основании данных, полученных при изучении биологических особенностей в онтогенезе, ученые рекомендовали их интродукцию и дальнейшее культивирование на Ашероне, размножая их семенами, корневищами и вегетативно.

Поскольку плоды сирени невзрачные и дают мало семян, в прошлом году в специальном питомнике института в качестве материала для исследований использовали семена, полученные в результате свободного опыления материнского растения: семена засеяли в октябре 2022 года в торфяной субстрат Класманн с добавлением перлита в два пластиковых горшка. Один из них поместили в холодильник при температуре 8°C, другой - в термостат при температуре 22°C. Примерно через две недели оба контейнера были помещены в фитotron (22°C), а контрольные экземпляры растений высажены в тепличный грунт в условиях естественного освещения.

- Торфяной субстрат Klasmann-Delmann производства Германии, - рассказывает биолог, - представляет собой сфагновый торф с удобрением. В нашем эксперименте для теплицы использовалась негерметичная биокамера с температурой воздуха 22°C в фитотроне и лампами светодиодного типа, которые располагались на расстоянии 40 см над растениями.

Продолжительность искусственного освещения составляла 24 часа в сутки, использовались синие (440 нм) и красные (660 нм) светодиоды в соотношении 1:3. Первичные всходы мы наблюдали на сороковой день в первом опыте, через 20 дней - во втором опыте и, наконец, на 50-й день - в контроле. В первых двух опытах массовое прорастание семян наблюдалось в течение двух месяцев после появления первых ростков, а общая всхожесть в первом опыте была в три раза выше, чем во втором.

Галия ЗИСКИНД

Мир на моей ладони

20 февраля - день рождения Алиаги Курчайлы (1928-1980), занимавшего особое место в азербайджанской поэзии XX века. По случаю 95-летия со дня рождения поэта в Центральной научной библиотеке (ЦНБ) НАНА организована выставка.

На ней представлены сборники стихов поэта - "Целостность", "Избранные произведения", "Журавли летят на юг", "Если твоё сердце сжимается...", "Мир на моей ладони" и другие. В этих произведениях отражен безграничный мир мыслей и чувств поэта, воспеты высокие духовные качества человека.

Редакционная коллегия:

Иса Габибейли, Ариф Гашимов, Дильгам Тагиев,
Ибрагим Гулиев, Наргиз Пашаева, Расим Алигулиев, Тофик Нагиев,
Ирада Гусейнова, Говхар Бахшалиева, Джамиль Алиев,
Исмаил Гаджиев, Фуад Алиев

Главный редактор: Агагусейн Шукюров

Адрес: Баку, AZ 1001,
ул.Истиглалийят, 30, Президиум НАНА

e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Газета набирается в редакции и печатается в издательстве "CBS".
Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.

Тираж: 2000

Бламаж французского шовинизма

Зохра Алиева:
Charlie Hebdo - сборище
фанатиков, которых
следует разоблачить

(начало на стр. 11)

А теперь расскажу, что делали в это время турки. В 1940-х годах посол Турции во Франции Бехич Эркин, рискуя жизнью, должностью, смог выдать турецкие паспорта 18 200 французским евреям, несмотря на давление правительства Франции, находившейся под нацистской оккупацией. Тысячи евреев прибывали тогда в Турцию на поездках с турецкими паспортами. Сохранились уникальные исторические документы, гласящие о тысячах спасенных в конце XV века от испанской инквизиции и вывезенных в Османскую империю евреях султаном Баязидом II!

Вице-консул Турции в Марселе Недждет Кент, узнав, что нацисты "загрузили" 80 турецких евреев, живущих в Марселе, в вагоны для перевозки в нацистские концентрационные лагеря, бросился на гестаповца с требованием немедленно освободить турецких граждан. Он заявил, что эти евреи - граждане Турции, а Турция не участвует в войне. Немецкий офицер ответил, что там нет турецких граждан, "там только одни евреи"!

Тогда Недждет Кент и его помощник тоже сели в вагон и отказались выходить из него, несмотря на требования нацистов. На следующей станции уже группа немецких офицеров поднялась в вагон и принесла извинения Кенту, попросив его вернуться в Марсель, - они пригнали для него автомобиль. Но Кент был непреклонен: "Как представитель светского правительства Турции, которое категорически выступает против разделения людей по их религиозным и этническим признакам, я не

Вне всякого сомнения, случись с Францией подобная трагедия, Турция, да и весь тюркский мир не замедлили бы оказать ей помощь

могу оставить этих людей здесь и отправить их на погибель!" - заявил турецкий вице-консул.

Удивленные его бескомпромиссной позицией нацисты в конечном счете отпустили поезд в Турцию.

Я напоминаю об этих страницах истории, чтобы сказать: правительство Израиля одним из первых протянуло руку помощи Турции. Оно продемонстрировало братство и чувство благодарности не на словах, а на деле.

Турция - великое государство, оно справится со своей бедой. А простит ли их память карикатуру Charlie Hebdo "Землетрясение в Турции. Даже танки не понадобились"!?

Когда-то единственный верующий Папа, как его все называли, Иоанн Павел II покаялся перед мусульманами за крестовые походы. Этот человек был светлым пятном и прекрасно понимал, что "мы не такие, как вы" ... Гомосексуализм и прочие болезненные перверсии стали предметом бравады в современной Европе, а Христос и Мухаммед - изгоями...

В заключение своего протестного обращения к Charlie Hebdo я написала: "Живите, как можете, дорогие карикатуристы, и пусть Всеобщий разберется сам... Вы - сборище фанатов, которых следует разоблачить! Вне всякого сомнения, случись с Францией подобная трагедия, Турция, да и весь тюркский мир не замедлили бы оказать ей помощь. Обращаюсь к вам, к согражданам Вольтера, Робеспьера, Шарля де Голля! Найдется ли среди вас свободный гражданин, который осмелится мне возразить?"